

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI**

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

**Ekologické daně jako nástroj
environmentální politiky státu**

*Environmental taxes as an instrument
of State environmental policy*

Lukáš Nachtman

Plzeň 2013

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Ekologické daně jako nástroj environmentální politiky*“, zpracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svoji práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni, dne 2. 5. 2013

Poděkování:

Rád bych tímto poděkoval p. Ing. Zdeňku Hruškovi za odborné vedení, konzultace a rady při zpracování mé bakalářské práce a rovněž za poskytnutí odborných zahraničních i vlastních zdrojů.

Dále bych chtěl poděkovat p. Ing. Petru Nachtmanovi, sekčnímu manažeru General Affairs, ve společnosti Daikin Industries Czech Republic s.r.o., za poskytnutí potřebných informací.

OBSAH

1 ÚVOD.....	7
2 TEORETICKÉ ASPEKTY DANÍ.....	9
2.1 Historické pozadí daní	9
2.2 Obecné pojetí daně.....	10
2.3 Základní daňové náležitosti	12
2.4 Systematizace daní v ČR.....	14
2.4.1 Daně přímé.....	18
2.4.1.1 Daň z příjmů fyzických osob	19
2.4.1.2 Daň z příjmu právnických osob	20
2.4.1.3 Daň z nemovitosti	23
2.4.1.4 Daň silniční	24
2.4.1.5 Daň z převodu nemovitosti, daň dědická a daň darovací	25
2.4.2 Daně nepřímé	26
2.4.2.1 Daň z přidané hodnoty	26
2.4.2.2 Spotřební daně	27
2.4.2.3 Ekologické daně.....	28
2.5 Ekologická daňová reforma	30
2.6 Dopad ekologických daní na podnikání.....	33
3 ENVIRONMENTÁLNÍ POLITIKA.....	37
3.1 Environmentální politika ČR	37
3.1.1 Orgány a instituce zapojené do environmentální politiky v ČR	38
3.1.2 Legislativní rámec.....	39
3.1.3 Aktuální vývoj	40
3.1.4 Nástroje environmentální politiky	42

3.1.5 Environmentální indikátory	47
3.2 Environmentální politika EU	47
3.3 Environmentální politika Japonska	49
4 KOMPARACE EKOLOGICKÝCH DANÍ V KONTEXTU ENVIRONMENTÁLNÍCH POLITIK.....	51
5 PŘÍSTUP SPOLEČNOSTI DAIKIN INDUSTRIES CZECH REPUBLIC S.R.O. K ENVIRONMENTÁLNÍ POLITICE	56
6 ZÁVĚR.....	59
7 SEZNAM OBRÁZKŮ	60
8 SEZNAM POUŽÍTÝCH ZKRATEK	61
9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
10 SEZNAM PŘÍLOH.....	69
11 ABSTRAKT	72
12 ABSTRACT	73

1 ÚVOD

Postupem času a působením technologického vývoje si lidstvo začíná více uvědomovat skutečnost, že svojí činností narušuje přírodní rovnováhu. Přírodní zdroje, které se ještě v minulém století zdály nevyčerpatelné, nyní vykazují své limity. Tyto všechny skutečnosti přispěly k obecnému omezování lidského práva absolutním způsobem vládnout nad zbytkem přírody a k rostoucím snahám o transformaci celkového environmentálního přístupu lidstva.

V ekonomické oblasti však tato problematika nabývá žádoucího významu až ve spojení s určitým hospodářským nástrojem. Tímto budou v následující práci ekologické daně, které, stejně jako ostatní daně, představují v současné hospodářsky nepříliš pozitivní době klíčovou pozici ve fiskální politice státu. Díky spojení dvou takto aktuálních témat se práce pokusí o vytvoření zajímavého pohledu na uvedenou problematiku. Jelikož by pohled zaměřený pouze na českou environmentální politiku a českou ekologickou daňovou reformu, jako strategické body obou oblastí, mohl být z hlediska této tematiky příliš omezený, je část práce věnována i komparaci s vybranou evropskou a asijskou zemí, a to především k zobrazení klíčových nuancí.

Hlavní vize této práce, tak kromě standardního definičního úvodu základních principů, termínů, jakož i postupů v oblasti environmentu a daní, spočívá ve snaze vystihnout vzájemné souvislosti a propojení, aby výsledek vyústil v jeden logický celek. Rovněž bych rád, aby tato kvalifikační práce zaznamenala přínos nejen pro odborné čtenáře, ale i laickou veřejnost, a to především významnými poznatky z posledních kapitol, které podtrhávají environmentálně-daňovou teorii skutečnou realitou v podniku. Může se jevit lehce neortodoxní má volba podniku, který není českého původu a rovněž výsledek jeho obchodní činnosti není určen pro český trh, avšak svým působením na území České republiky se účastní české, resp. unijní, ekonomiky, což je klíčovým měřítkem. Důvod tohoto rozhodnutí je čistě pragmatický - převážná většina českých firem není v problematice environmentu na tak vysoké úrovni, tudíž přístup této tradiční japonské firmy bude mnohem zajímavější, a to zajisté nejen z důvodu rozsáhlejšího vývoje v této oblasti, ale i s ohledem na tradiční japonskou mentalitu a perfekcionismus.

Jedním z dílčích cílů mé bakalářské práce je tak obecně vymezit daňovou soustavu v České republice a jednotlivé daňové náležitosti. Pro komplexní úvod do problematiky

nastíním i historické předpoklady pro jejich vznik. V rámci této analytické části se zaměřím především na daně ekologické a dále na ekologickou daňovou reformu, jako proces implementace těchto daní do české daňové soustavy. V této souvislosti rovněž zanalyzuji dopady ekologických daní na podnikatelský sektor, přičemž informace pro tuto analýzu budu čerpat z vlastního dotazníkového průzkumu.

Třetí kapitola bude zprvu věnována české environmentální politice, přičemž následně provedu komparaci s politikou Evropské unie a Japonska. Dále souvisle naváží částí, ve které přiblížím problematiku ekologických daní v Německu a Japonsku zobrazenou právě v kontextu těchto environmentálních politik. Poslední praktická část je věnována již zmíněné japonské společnosti, resp. jejímu environmentálnímu přístupu a politice. Zde aplikuji a zohledním poznatky získané v předcházejících částech práce.

Z metodického hlediska jsem pro zpracování bakalářské práce zvolil rešeršní postup, kdy pomocí vhodných českých a zahraničních tištěných i elektronických zdrojů získám vhodné teoretické poznatky o dané problematice. Na tento základ následně aplikuji informace získané ze společnosti Daikin Industries Czech Republic s.r.o., a to jak z relevantních interních dokumentů, tak i z osobního pohovoru s vedoucím pracovníkem společnosti. V této závěrečné praktické části se pokusím důsledně identifikovat pouze klíčové informace, které poskytnou odpovídající přehled o environmentální problematice společnosti, jelikož detailní analýza by značným způsobem přecerpala rozsah této práce.

2 TEORETICKÉ ASPEKTY DANÍ

Tato úvodní kapitola je klíčová z hlediska pochopení celkové následující problematiky. Představuje elementární pojmy a principy celé tematiky, jejich pozici nejen v právním řádu a daňové soustavě České republiky, ale i v národní a nadnárodní ekonomice.

2.1 *Historické pozadí daní*

Historicky lze vznik daní zhruba ve smyslu dnešní terminologie velmi obecně datovat do období starověku, přičemž územně především k Římské říši a Athénskému státu¹. Výše i četnost těchto tzv. berní nebyla většinou konstantní a odvíjela se od aktuální politicko-ekonomické situace v zemi. Zatímco Athény začaly uplatňovat pravidelnější veřejné dávky od svých občanů již ve 4. století př. n. l., Římská říše ve svých počátcích v době království a prvních letech republiky preferovala pouze tzv. „*tributum*“, což byla mimořádně vypisovaná daň za účelem pokrytí válečných nákladů, zatímco ostatní řádné výdaje byly hrazeny z výnosů státních statků. Později však stejně jako v Athénách došlo i zde ke vzniku pravidelné a systematické daňové povinnosti postihující především majetek a nemovité statky. Celý tento systém představoval značně nekompaktní a nepřehledný celek, jelikož se stále ještě kombinovala forma výběru jak naturální, tak i peněžní podobou, a to především v Athénách, kdy pokrytí válečných nákladů kromě peněžní daně představovalo i povinné vypravení válečné lodi. [1]

Tento starověký trend týkající se nepřehlednosti a nekompaktnosti daňové povinnosti se bohužel stal jakýmsi vzorem i pro následující více než dvou tisícové lidské bytí. Ačkoliv se novověké vládnoucí vrstvy četnými reformami či častými novelami snažily a neustále snaží o vytvoření komplexního daňového systému, zůstává tato problematika spíše začarovaným kruhem. Tato skutečnost je nejvíce patrná především z faktu, že za dobu krátké dvou-dekádní existence samostatné České republiky se počet daňových novel pohybuje v řádech stovek. A tak i přes zjevné snahy o vytvoření přehledného, jednoduchého a především sofistikovaného daňového systému, není v nejbližší době

¹ První dochované zmínky ohledně daní pochází již z období třetího tisíciletí př. n. l., a to ze starověkého Egypta, avšak v tomto případě nelze hovořit o žádném ucelenějším systému vybírání. Z moderního pohledu dnešní doby, tak prvopočátky „současných“ daní pochází z období Římské říše a Athénskému státu.

reálné, aby došlo ke zdárnému výsledku, a to především z nutností vždy zohledňovat tzv. společenskou daňovou spravedlnost, která je v současnosti právními okolnostmi a vývojem více než kdy jindy vyžadována v každém přístupu k daňové problematice.

2.2 Obecné pojetí daně

Pojem daň je vnímán ze dvou pohledů – právního a ekonomického. **Právní pohled** je konstituován v první řadě v souvislosti s článkem 11 odst. 5 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listinou základních práv a svobod, který podmiňuje jakoukoliv daň jejím legislativním podkladem². Pouze daň, která je tedy upravena v daňových zákonech požívá odpovídající právní sílu. Ohledně konkrétního výkladu pojmu daň, je právní řád velmi strohý. Pouze v §2 odst. 3 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, se omezuje na taxativní výčet toho, co všechno pod pojem daň subsumuje³. Pro bližší vysvětlení je tak nutné využít odbornou literaturu, která sice ohledně tohoto pojmu není zcela totožná, avšak lze vyčlenit jednoznačnou definici, která plně odráží nejen význam, ale zároveň i základní vlastnosti daně. Jedná se tedy o platební povinnost, kterou stát stanoví zákonem k získání příjmů pro úhradu celospolečenských potřeb, tj. pro veřejný rozpočet, aniž při tom poskytuje zdaňovaným subjektům ekvivalentní protiplnění. [2]

Dle mého názoru však přesněji specifikuje pojem daň druhý z pohledů – ekonomický. Ten vychází z toho, jak daná úhrada ekonomicky působí na subjekt. Ekonomická podstata daně tak spočívá v tom, že se jedná o povinnou, pravidelně se opakující, nedobrovolnou, neekvivalentní a neúčelovou peněžitou platbu do veřejných rozpočtů vybíranou na základě zákona. [3 str. 23] Od této definice se částečně odchyluje pouze daň silniční, u níž je otázka neekvivalentnosti a neúčelovosti sporná. Přijetím zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům, není výnos této daně již příjmem státního rozpočtu, ale od 1. 1. 2001 směřuje v plné výši do Státního fondu dopravní infrastruktury.

² Čl. 11 odst. 5 LZPS - Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona.

³ Jedná se kromě peněžních plnění označovaných zákonem jako daň, poplatek nebo clo, i o peněžitá plnění, u nichž zvláštní zákon stanoví, že při jejich správě se rovněž postupuje podle Daňového řádu, jakož i peněžitá plnění vyskytující se v rámci dělené správy.

Jak již bylo řečeno, tato obecná definice zároveň vystihuje i všechny hlavní vlastnosti daně. Může se zdát zavádějící komentovat všechny daně jako pravidelně se opakující, jelikož ne všechny jsou vybírány v pravidelných časových intervalech. Zde je pravidelnost spatřována spíše v tom, že pokud nastane určitá událost (nejčastěji právní), vždy dochází k předmětné daňové povinnosti. Typický příkladem je daň dědická, která přichází v úvahu vždy v případě nabytí majetku děděním, čemuž vždy předchází ona právní událost - úmrtí člověka. Další ne úplně jasnou vlastností daně je její neúčelovost. Zde je patrný značný posun od starověkého a středověkého pojetí, kdy daně byly často vybírány za účelem financování válečného tažení země, zatímco dnes jsou daně souhrnně poukazovány do jednotlivých veřejných rozpočtů, kde jsou již následně jako jeden celek dále rozdělovány na jednotlivé výdaje.

Dále je nutné si z daní vyčlenit pojem poplatek, který sice zákon shrnuje pod pojem jediný⁴, avšak jejich odlišnost je značná, a to v právním i ekonomickém charakteru. Poplatek je sice rovněž zákonem stanovená a nenávratná peněžitá dávka vybíraná státem či jinými veřejnoprávními organizacemi. Zásadní rozdíl je však v tom, že poplatek je ve velké většině případů nepravidelná platba⁵, jelikož se vybírá např. jako ekvivalentní protiplnění za zákonem stanovené úkony státních orgánů institucí, které tento poplatek inkasují. [4 str. 413] Jednotlivé nuance jsou tedy více než zřejmé a v této práci bude nadále pojmem daň myšlena pouze daň jako taková a nikoliv tak, jak je vnímána z hlediska českého právního řádu.

Poslední odstavec této podkapitoly bych rád věnoval jednotlivým funkcím daní, čímž se zkompletuje i hospodářský význam daní. Ne všichni daňoví odborníci jsou ztotožnění s uvedenými funkcemi, jako funkcemi striktně daňovými, jelikož vzájemná provázanost s veřejnými financemi je značná, čímž jednotlivé rozdělení je velmi závislé na subjektivních pocitech. Jako převažující je uváděna **funkce fiskální**, jejímž primárním účelem je zajištění příjmů státu či jiným veřejnoprávním institucím, jelikož se v současné době jedná o jejich nejdůležitější příjem. [5 str. 8] Druhá, **regulační funkce**, úzce souvisí s redistribucí disponibilních peněžních prostředků, čímž přímo navazuje na funkci fiskální. Pomocí přesouvání peněžních zdrojů v odpovídajícím poměru mezi

⁴ Tímto zákonem je již zmiňovaný §2 odst. 3 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád.

⁵ Výjimku tvoří poplatek ze psa, který je daná osoba povinna platit pravidelně – každoročně.

ekonomickými subjekty a veřejným sektorem dochází k ideálnímu rozdělení prostředků získaných výběrem daní. [5 str. 8] Následující funkce vykrytalizovala až s vzrůstajícími státními zásahy do ekonomiky, a to za účelem její **stabilizace**. Pod tímto pojmem si lze nejlépe představit snahu státu o eliminaci či alespoň zmírnění různých cyklických výkyvů, které se projevují především negativními fázemi hospodářského cyklu. Závěrečná **stimulační funkce** daní spočívá v citlivém využití různých daňových nástrojů za účelem ovlivnění aktivity ekonomických jednotek a motivace k dalšímu vývoji. Nejzřetelněji se tato funkce projevuje právě rozdílným daňovým zatížením jednotlivých skupin ekonomických subjektů, čímž dochází k povzbuzení, resp. utlumení jejich žádoucích, resp. nežádoucích aktivit. [5 str. 8]

2.3 Základní daňové náležitosti

Tato část práce má především terminologický význam, jelikož v daňové problematice je velmi důležité, nejen používat, ale i rozumět vhodným formulacím. Následující text bude obsahovat pouze **4 stěžejní konstrukční prvky** daní, jelikož obsáhnout celou terminologickou problematiku tématu není v této práci účelné ani žádoucí.

Subjektem daně může být **poplatník** či **plátce**. Poplatníkem je osoba, ať už fyzická či právnická, která podle zákona nese daňové břemeno. Ne vždy však je povinnost této osoby danou daň odvádět správci daně. V těchto zákonem vymezených situacích⁶ je za subjekt daně považován tzv. plátce, jehož povinností je pak příslušnou daň za poplatníka vypočítat, vybrat či srazit a v neposlední řadě samozřejmě odvést do příslušného veřejného rozpočtu. [6 str. 68] Velmi často nastává i situace, kdy poplatník a plátce jsou tatáž osoba⁷.

Předmět či objekt daně vždy představuje určitou skutečnost, na jejímž základě je možné subjektu uložit daňovou povinnost. Předmětem jsou buď důchody, vlastnictví či užívání majetku a převod vlastnictví, nebo spotřeba zboží a služeb. [5 str. 9] Existují

⁶ Do této kategorie spadají veškeré nepřímé daně, jejichž podrobné dělení se nachází v následující kapitole.

⁷ Logicky toto nastává v případě daní přímých, kdy ten kdo dani podléhá, nemá možnost ji, jako v případě plátce u daní nepřímých, přenést na jiný subjekt (poplatníka).

však výjimky, nástroje stimulační funkce, které konkrétně vymezené objekty, které by jinak do daňové povinnosti spadaly, vyjímají či osvobozují od daně, přičemž jejich taxativní výčet je vždy uveden v konkrétním daňovém zákoně.

Zatímco objekt daně specifikuje důvod daňové povinnosti, **daňový základ** určuje, z čeho se daň vyměří. Jedná se tedy o kvantifikovaný a upravený předmět zdanění zobrazený např. v peněžních či množstevních jednotkách, přičemž se vychází především z informačních podkladů, které předkládá sám subjekt⁸.

Výši samotné daně ve vztahu k zjištěnému daňovému základu se zjistí pomocí odpovídajícího multiplikátoru, který je zákonem pevně stanoven. Tato tzv. **sazba daně** bývá členěna na *jednotnou* a *diferencovanou*, kdy první možnost představuje totožné výše sazeb pro všechny typy a druhy předmětu daně daně⁹. Naproti tomu diferencovaná sazba odlišuje jednotlivé předměty daně např. podle druhu či jiného kritéria¹⁰. Toto však není jediné dělení sazeb, jelikož z důvodu zachování daňové spravedlnosti jsou některé daně stanoveny *pevnou* absolutní částkou, kdežto jiné jsou vyjádřeny *relativně*, a to procentuálním podílem daňového základu. Pevná sazba daně je taková sazba, která je vztažena k objemové jednotce základu daně, což předpokládá, že základ daně je také v objemových jednotkách vyjádřen.¹¹ Oproti tomu sazby relativní jsou využívány v případě základů daní mající hodnotový charakter. Sazba v těchto případech pak udává určitý podíl, resp. procento ze základu daně. Relativní daňové sazby mohou být trojího druhu, přičemž ta poslední, degresivní sazba, se v České republice, ke smůle nás poplatníků, bohužel nevyskytuje. Zato však sazba progresivní, která představuje přesný opak, je využívá v českém právním řádu velmi často a zde dochází k procentuálnímu nárůstu sazby spolu s růstem daňového základu. Třetím typem relativní daňové sazby je

⁸ Základní informace předkládá samozřejmě ve formulářovém daňovém přiznání, avšak přihlíží se např. i k účetní závěrce, mzdovým výkazům či různým úředním odhadům.

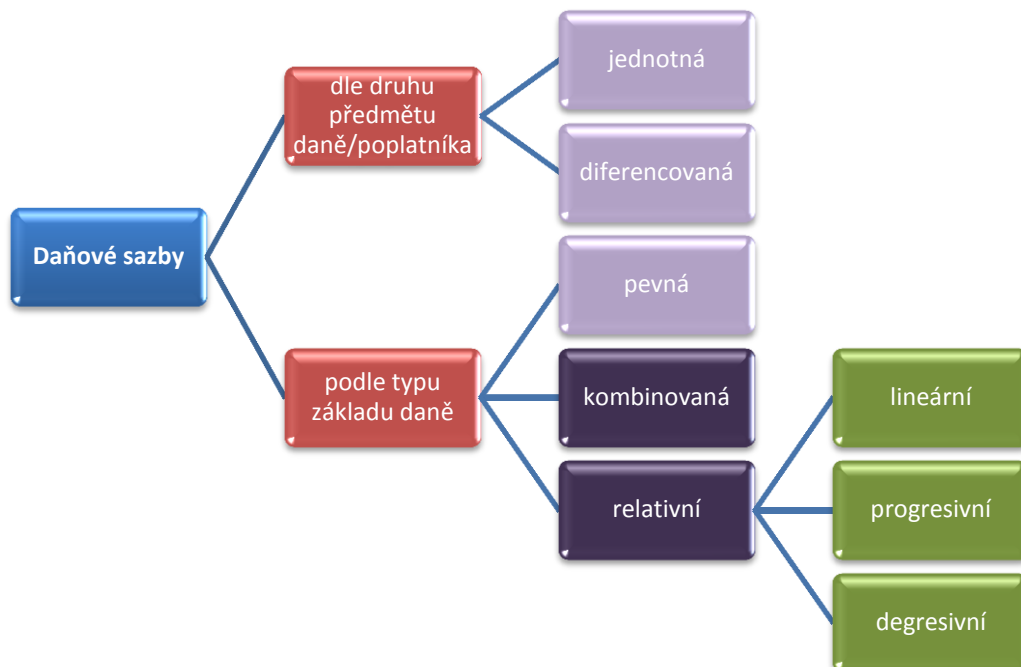
⁹ Nejpříznavnější jednotná sazba se vyskytuje u daně z převodu nemovitostí.

¹⁰ Např. u daně silniční je sazba odlišována kubaturou vozidla a u daně dědické zase dle stupně příbuzenského vztahu.

¹¹ Příkladem je daň z nemovitosti, kdy sazba je pevně stanovena v návaznosti na počet 1 m² zastavěné plochy nebo na 1 hl piva, resp. 1 kus cigarety v případě daní spotřebních.

tzv. lineární, kde procentní zatížení subjektu zůstává konstantní při měnícím se základu daně. [6 stránky 69, 70]

Obrázek 1: Druhy daňových sazeb v ČR.

Zdroj: vlastní, vlastní zpracování 2013.

2.4 Systematizace daní v ČR

Daňová soustava představuje v České republice komplexní systém plateb, a to především do rozpočtu státního a územních samospráv, jehož primárním cílem je zabezpečit finanční prostředky na chod a činnost státní správy a veřejného sektoru. V moderním pojetí chápeme daně jako spoluúčast občanů a dalších ekonomických subjektů na státních veřejných výdajích, což je patrné i ze začlenění daňové politiky do hospodářské politiky státu. [7] Jelikož daně představují zásadní zásah do práv občanů, musí jejich podstata, jak již bylo výše řečeno, vždy vycházet z předpisu, který má dostatečnou právní sílu k jejich prosazování – ze zákona. Současná podoba daňových zákonů České republiky vstoupila v platnost 1. ledna 1993 a stala se po změně z totalitního na demokratický režim vládnutí nedílnou součástí probíhajících změn v hospodářském mechanismu.

Pro obecnou systematiku administrativy daní je klíčový také zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, který ve svém úvodním paragrafu přímo definuje svůj účel:

- (1) *Tento zákon upravuje postup správců daní, práva a povinnosti daňových subjektů a třetích osob, které jim vznikají při správě daní.*
- (2) *Správa daně je postup, jehož cílem je správné zjištění a stanovení daní a zabezpečení jejich úhrady.¹²*

Tento inovativní a moderní zákon nahradil od 1. 1. 2011 již zastaralý zákon České národní rady č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, který nebyl konformní především ve vztahu k Evropské unii.

Jednotlivé daně v České republice lze diferencovat z několika různých hledisek, přičemž to základní vychází z podstaty jejich vybírání a přiznávání. Rozlišujeme tak daně **nepřímé**, které platí jiná osoba než ta, která je této dani podrobena a na kterou účinky daně dopadají. Tyto daně nerespektují důchodovou ani majetkovou situaci osoby, protože jsou vyměřeny ve stejné výši pro osoby s vysokými i nízkými příjmy či bohatstvím. Nepřímé daně jsou neadresné, z tohoto důvodu si jejich placení běžný občan převážně ani neuvědomí. [8 str. 49] Tento aspekt je často zneužíván jako nástroj k naplňování státního rozpočtu, jelikož zvýšení nepřímých daní přináší velmi vysoké příjmy a zároveň nezpůsobuje „občanskou nespokojenost“, a to právě především z důvodu zjevné nejednoznačnosti výše daně. Opakem nepřímých daní jsou pak samozřejmě daně **přímé**, kde je princip opačný – daná osoba nemůže přenést svoji platební povinnost na jiný subjekt, jelikož dopadá přímo na ni. Přímé daně jsou tím pádem adresné a přihlížejí k majetkové či důchodové situaci osoby, která si jejich výši sama vypočítává a sama také odvádí. [8 str. 49]

Druhé neméně důležité členění daní vychází přímo z jejich základní podstaty, a to dle objektu daně, tzn. dle již výše uvedené skutečnosti, na jejímž základě je možné subjektu uložit daňovou povinnost. Dle tohoto hlediska tak lze klasifikovat tři základní skupiny daní – daně postihující důchody, majetek a spotřebu.

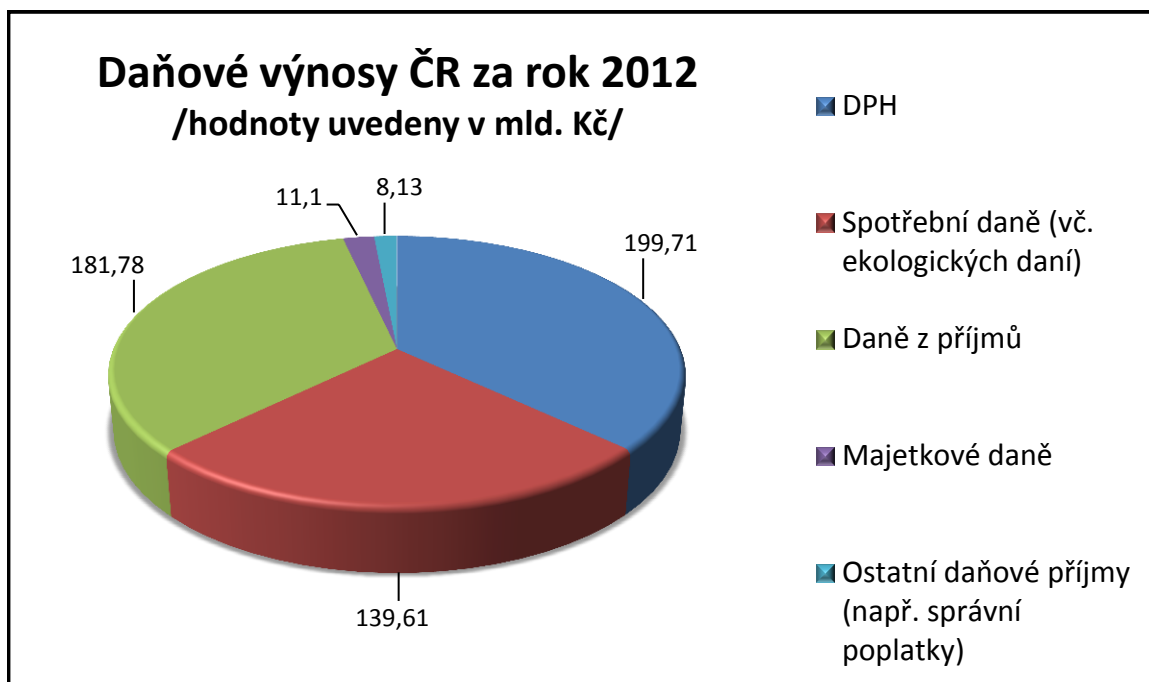
¹² § 1 odst. 1 a 2 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád.

Nejvýnosnější kategorii představují z hlediska příjmové stránky do veřejných rozpočtů právě **důchodové daně**, které teorie a víceméně i praxe dále člení na osobní důchodové a korporátní daně. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že obě daně jsou díky svému podobnému zaměření – zdanění zisku – totožné, výrazně se navzájem diferencují, a to především konstrukcí výpočtu či daňovými sazbami, jak bude nastíněno níže při specifikaci jednotlivých daní.

Majetkové daně působí v českém, jakož i evropském, daňovém právu nejdéle, a to především z důvodu, že obyvatelstvo se snaží a vždy snažilo přeměňovat většinu svých příjmů do hmotnější a stálější podoby – na majetek. Z tohoto pohledu se tak tyto daně jeví jako relativně velmi stálý příjem státu, a to i přes tu skutečnost, že jsou spíše doplňkové, jelikož z celkového objemu představují poměrně malé procento.

Do poslední kategorie **daní postihujících spotřebu** spadají kromě spotřebních daní jako takových i daň z přidané hodnoty a z hlediska této práce nejdůležitější - daně ekologické (teorie často tyto daně označuje rovněž termínem daně energetické). Tento typ daní zavádí státní aparát do daňové soustavy kromě obvyklého důvodu zvyšování příjmů státního rozpočtu i za účelem regulace ceny, a s tím související snižování poptávky po určitých komoditách, které jsou považovány za společensky škodlivé (jedná se například u spotřebních daní o tabák a alkohol). Jak je patrné z principu celé této kategorie, jedná se výlučně o daně nepřímé, kdy poplatníci jsou kupující výrobku a daň je obsažena v ceně výrobku. Zatímco daň z přidané hodnoty, jako nejvýnosnější daň české daňové soustavy, bývá Ministerstvem financí ČR téměř výlučně zobrazována samostatně, spotřební a ekologické jsou hodnotově velmi často slučovány. Tato skutečnost je nejvíce patrná např. ze Státních závěrečných účtů, které posloužily jako zdroj údajů pro následující grafické zobrazení daňových příjmů České republiky za rok 2012.

Obrázek 2: Daňové výnosy ČR za rok 2012.

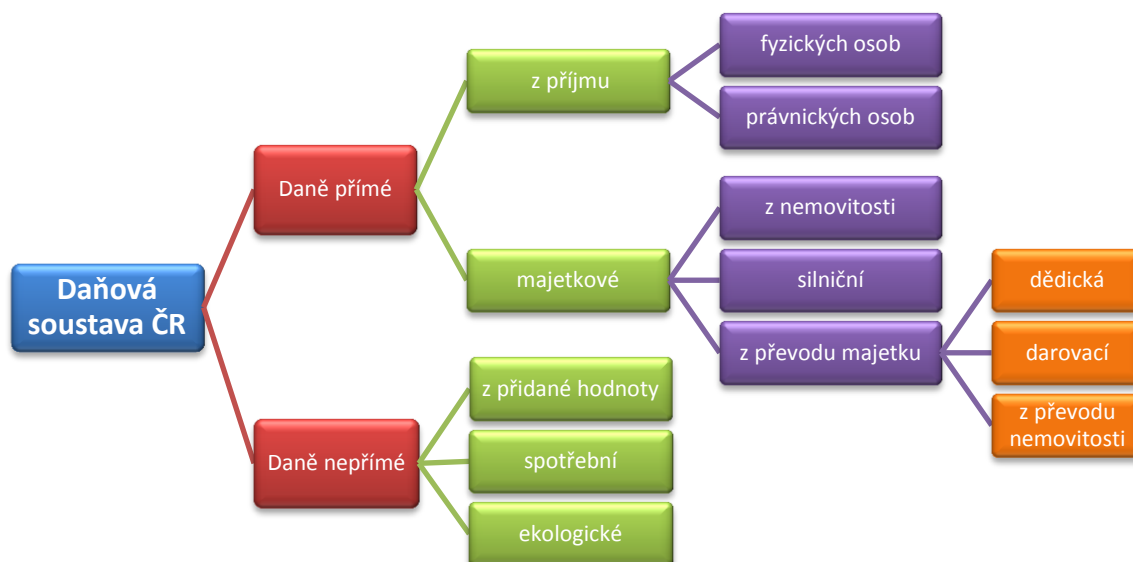

Zdroj: MFČR, vlastní zpracování 2013.

Z výše uvedeného grafu je patrná především poměrně „zanedbatelná“ pozice majetkových daní v celkovém objemu daňových výnosů. Je zřejmé, že daň z přidané hodnoty a důchodové daně obecně představují nejdůležitější daňovou příjmovou stránku státního rozpočtu, jelikož však nejsou předmětem této práce, budu se jim věnovat v následujících kapitolách pouze velmi krátce, a to především z důvodu komplexního shrnutí daňové soustavy České republiky. Jako nejdůležitější položka uvedeného grafu z pohledu probírané problematiky tak zůstávají daně spotřební a ekologické. Ačkoliv jsou zde uváděny souhrnně, je zřejmé, že se jedná o velmi důležitou část celé daňové soustavy, jelikož přináší ročně do státního rozpočtu téměř 140 miliard korun. V další části této práce se budu věnovat však již převážně daním ekologickým, přičemž se pokusím o jejich komplexní srovnání, a to nejen v čase, ale i z územního hlediska. Z tohoto důvodu jsem pro komparativní analýzu zvolil Německou spolkovou republiku, jako členskou zemi Evropské unie, která hraje klíčovou roli v celé evropské politické oblasti a dále Japonsko, ekonomické centrum asijského kontinentu a rovněž země, kde se nachází mateřská společnost Daikin Industries Czech Republic s.r.o.

Následujících několik stránek bude věnováno letnému přehledu aktuálně platných a vybíraných daní na území České republiky, přičemž část věnována ekologickým daním bude logicky analyzována velmi podrobně. Ačkoliv se může zdát tato část nerelevantní tématu mé práce, rád bych tímto čtenáře komplexně uvedl do daňové soustavy, jelikož pouze takto je možné pochopit a především se dále zorientovat v následné problematice ekologických daní a souvisejících tématech. Pro tento přehled jsem zvolil základní, již výše nastíněnou, klasifikaci na daně přímé a nepřímé. Následující stromové dělení přehledně zobrazuje celou daňovou soustavu platnou v roce 2013:

Obrázek 3: Daňová soustava v ČR v roce 2013.

Zdroj: [7], vlastní zpracování 2013.

2.4.1 Daně přímé

Dle výše uvedeného schématu je patrné, že daně přímé jsou v České republice zastoupeny v mnohem větším počtu než daně nepřímé, ačkoliv z hlediska objemu finančních prostředků, které z těchto daní plynou do veřejných rozpočtů, jsou právě daně nepřímé mnohem významnější. Daň z přidané hodnoty, daň spotřební a

ekologické přináší téměř o 70% více prostředků než všechny majetkové a důchodové daně celkem.¹³

2.4.1.1 *Daň z příjmů fyzických osob*

Daně z příjmů, a to jak fyzických i právnických osob, jsou uvozeny zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, který od své účinnosti 1. 1. 1993 doznal více než 100 významných či méně významnějších legislativních změn. Jedná se o univerzální daň, které podléhají všechny zdanitelné příjmy fyzických osob. Z hlediska veřejných rozpočtů lze tuto daň charakterizovat jako sdílenou, jelikož část plyne do rozpočtu státního a část do rozpočtu obecního a krajského.

Cílem zavedení této daně bylo zdanění globálního důchodu každého jednotlivce tak, aby neexistoval rozdíl mezi zdaněním důchodů pocházejících z různých příjmů. [9 str. 15]

Jak již bylo řečeno, předmětem daně z příjmů fyzických osob jsou jejich příjmy. Nejedná se však o absolutní vymezení, jelikož tato daň se vztahuje pouze na příjmy zdanitelné. Ostatní získané a zákonem vymezené finanční prostředky (např. nemocenské dávky či dávky sociální podpory) této dani nepodléhají, a to především z pragmatických důvodů, jelikož stát by tímto suspendoval např. svoji sociální politiku. Z tohoto pohledu se osvobození uvedeného typu příjmů jeví jako velmi logické.

Jelikož na tuto daň, především z důvodu, že pokrývá kompletně celé ekonomicky aktivní obyvatelstvo, jsou kladeny vysoké nároky z hlediska spravedlnosti, snaží se zákonné vymezení pokrýt maximální možné spektrum důchodů osoby. I z tohoto důvodu jsou tak zdanitelné příjmy fyzických osob členěny do pěti přehledných kategorií, přičemž každá z nich má svá specifika (např. další příjmy, které mimo základní okruh v § 4, od daně osvobozuje apod.):

- a) příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky (§ 6),
- b) příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti (§ 7),
- c) příjmy z kapitálového majetku (§ 8),
- d) příjmy z pronájmu (§ 9),

¹³ Uvedené procentuální zjištění vychází z obrázku č. 2: Daňové výnosy ČR za rok 2012.

e) ostatní příjmy (§ 10).

Základem daně z příjmu fyzických osob je pak částka tvořená souhrnem jednotlivých dílčích základů daně dle výše uvedených skupin a snižená o výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení, a to vše v daném zdaňovacím období, za které se pro účely daně z příjmů fyzických osob považuje kalendářní rok.

Takto velmi zjednodušeně¹⁴ získaný základ daně lze dále snížit o tzv. odčitatelné nezdanitelné položky vyjmenované v § 15. U daně z příjmu fyzických osob je uplatňována lineární sazba daně, která již od roku 2008 činí 15%. Získaná hodnota již sice představuje samotnou výši daně, avšak nikoliv její finální podobu, jelikož poplatník má možnost uplatnit různé další slevy zohledňující jeho sociální postavení. Nastíněný princip zdanění důchodu fyzické osoby je koncipován takto složitě především ze sociálních důvodů. Zákonodárce se snaží vhodným způsobem pomocí uvedených korekčních prvků zohlednit zásadu solidarity a snížit tak následný ekonomický dopad.¹⁵ Z tohoto pohledu se tak jedná o poměrně logický systém zdanění, se kterým se každý z nás ve svém životě, bohužel musím říci určitě, setká.

2.4.1.2 *Daň z příjmu právnických osob*

I druhý typ důchodové daně je korigován zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a to konkrétně v části druhé. Z pohledu ekonomicko-daňové teorie je tato daň vnímána velmi kontroverzně. Zatímco **integralistický přístup** poukazuje na negativní efekt spočívající ve dvojitěm zdanění zisku, jednak na úrovni samotné podnikatelské jednotky a na druhé straně na úrovni samotného poplatníka¹⁶, **absolutní přístup** tuto daň obhájí, přičemž vychází ze skutečnosti, že podnikatelská jednotka jako právní útvar s vlastním rozhodováním má zdanitelnou kapacitu a

¹⁴ Jak již bylo zmíněno, cílem této části práce není poskytnutí vyčerpávajícího výčtu všech podmínek, předpokladů a povinností souvisejících s tou konkrétní daní. Z toho důvodu tak různá specifika, jakož i např. zaokrouhlování apod. rád v této práci podrobněji nezmiňoval, jelikož jejich výčet je možné nalézt v daném zákoně.

¹⁵ Korekčními prvky jsou uvedené odčitatelné položky, osvobození či daňové zvýhodnění.

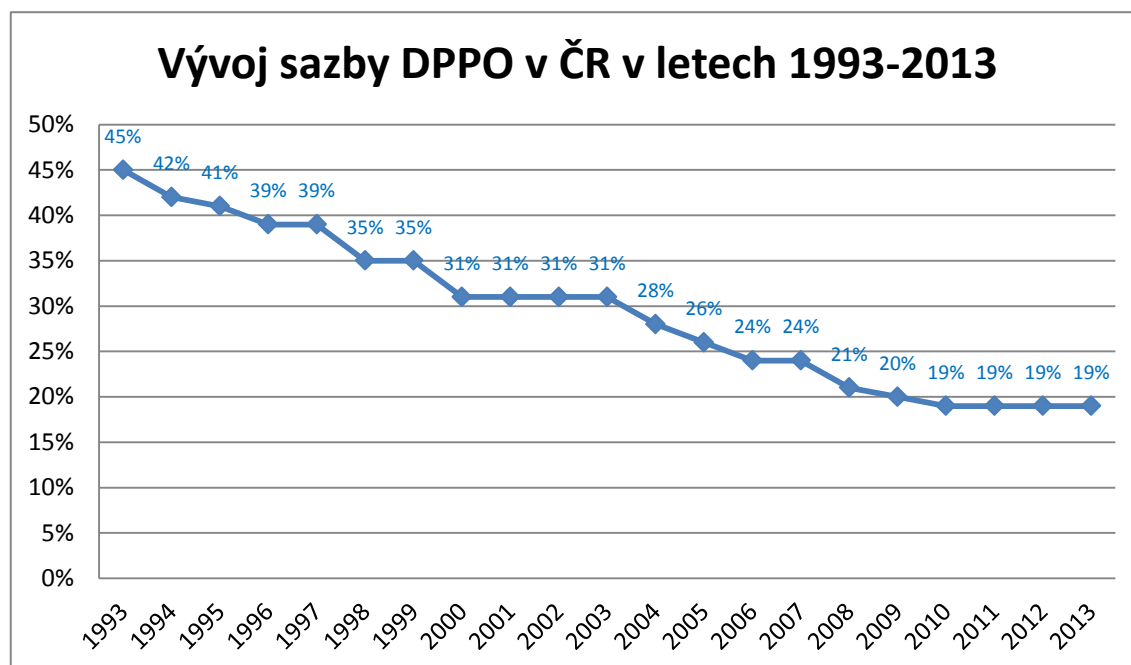
¹⁶ Poplatník - zaměstnanec této podnikatelské jednotky musí svůj „zisk“ zdanit opětovně daní z příjmu fyzické osoby. V obdobném postavení však kromě zaměstnance je např. i akcionář, popř. dividendář.

především ovlivňuje ekonomické procesy. Nejčastěji je však tato daň vnímána jako „platba“ za limitované ručení vlastníků společností a jako taková i relativně akceptovaná. [8 str. 137]

Z hlediska matematického získání výsledné daňové povinnosti je patrný obdobný právní základ jako u osobní důchodové daně, kdy od výnosů získaných z vnitropodnikového účetnictví jsou odečteny daňově uznatelné výdaje. Tento rozdíl pak představuje výsledný základ pro zjišťování daňové povinnosti. I v tomto případě však zákonodárce zohledňuje sociální aspekty činnosti jednotlivých podnikatelských subjektů, a to především u těch subjektů, které nejsou primárně zřízeny za účelem podnikání. Velmi detailně tak zákon v § 18 odst. 2 až 14 vymezuje typy subjektů a druhy příjmů, které dani z příjmu právnických osob vůbec nepodléhají. Ostatní subjekty mohou využít ustanovení § 19, kde jsou specifikovány příjmy od daně osvobozené.

Na zjištěný základ daně je pak následně obdobným způsobem aplikována sazba daně dle § 21. Sazba této daně zaznamenala v průběhu historie České republiky největších změn, a to v komparaci s celou daňovou soustavou. Následující graf zobrazuje tento vývoj v roční dekadě:

Obrázek 4: Vývoj sazby DPPO v letech 1993 - 2013.

Zdroj: vlastní analýza zákona o dani z příjmu v jednotlivých letech, vlastní zpracování 2032.

Z této grafické křivky je zřejmé, že od roku 1993 klesla tato sazba více než na polovinu, přičemž jen mezi roky 2000 a 2010 představuje snížení 12%. Mezinárodní studie společnosti KMPG, patřící do „*The Big Four*“, což je skupina čtyř největších auditorských a poradenských firem s dominantním postavením na světovém trhu, s názvem „*Corporate and Indirect Tax Survey*“ z roku 2011, srovnává celosvětový vývoj sazeb DPPO. Zatímco aktuální výše sazby v ČR představuje evropský průměr, v porovnání např. s Japonskem¹⁷, kde příjmy právnických osob jsou daněny sazbou srovnatelnou s výší v ČR z počátku 90. let, představuje Česká republika pro japonské investory velmi zajímavou oblast pro podnikání. [10] Dle Agentury pro podporu podnikání a investic CzechInvest a Velvyslanectví Japonska působí v současnosti v České republice přes 200 významných japonských podniků a společností, přičemž zde proinvestovali již více než 100 miliard Kč. [11] Mezi nejvýznamnější společnosti pak patří např. Daikin Industries Czech Republic s.r.o. v Plzni a Brně či Toyota Peugeot Citroën Automobile Czech, s.r.o. v Kolíně. Aktuální investiční pobídky pro zahraniční investory spolu s výše uvedenou příznivou sazbou daně z příjmu právnických osob pozitivně ovlivňuje atraktivitu ČR, jelikož aktuálně v ČR podniká čtvrtý nejvyšší počet japonských výrobních firem v celé Evropě a pro japonské podnikatele je třetí nejlepší lokalitou pro další rozvoj v horizontu pěti až deseti let. [12] Toto se projevilo velmi výrazně především v posledních letech, kdy japonské společnosti kromě výrobních prostor, budují v ČR i výzkumná a vývojová střediska. Například společnost Daikin Industries Czech Republic s.r.o. vybuodovala v loňském roce v průmyslové zóně v Plzni – Borská pole výzkumné centrum celého koncernu za více než 300 milionů Kč. [13]

Obdobné tendence vývoje sazby daně z příjmu právnických osob zaznamenalo i Německo. V průběhu 90. let bylo zaznamenáno postupné snižování sazby, což gradovalo začátkem 21. století, kdy mezi léty 2001 a 2008 došlo ke skokovému snížení z 25 % na 15 %, které platí i pro rok 2013. Toto zdanění podnikatelských subjektů v Německu je však doplněno o tzv. „*Solidaritätszuschlag*“, což je jakýsi příplatek vybíraný již od sjednocení Německa a tzv. „*Gewerbesteuer*“, které zdaňuje obecně příjmy osob samostatně výdělečně činných, osobních i kapitálových společností. Celková efektivní daňová sazba u podnikatelských subjektů se tak pohybuje od 30 % do

¹⁷ V Japonsku se sazba DPPO pohybuje kolem 40%.

33 %. I přes tuto skutečnost je však Německo druhou nejatraktivnější evropskou zemí z hlediska zahraničních investic. [14]

2.4.1.3 *Daň z nemovitosti*

Tato majetková daň je tvořena dvěma relativně samostatnými částmi – daň z pozemků a daň ze staveb. Celá tato problematika je však zohledněna komplexně v zákoně č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí v platném znění. Tato separace je zapříčiněna skutečností, že současný občanský zákoník umožňuje, aby vlastníkem pozemku byl někdo jiný než vlastníkem stavby. Od 1. 1. 2014 však vchází v účinnost zásadní kodifikace občanského práva, která přináší velkou řadu změn, mimo jiné i v této oblasti. Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. však nově definuje v § 506 stavbu jako součást pozemku, což znamená, že stavba i pozemek budou mít stejného vlastníka. Z tohoto pohledu bude muset i zákon o dani z nemovitosti doznat zásadních změn. Je však otázkou, zda účinnost nového občanského zákoníku nebude znovu oddálena, jelikož se jedná o velmi podstatnou změnu celého právního řádu České republiky, a ne všechny jeho části jsou na takovou změnu připraveny.

Současná, stále platná, podoba daně z nemovitosti je založena na principu, že každý, kdo vlastní stavbu spojenou se zemí pevným základem a podléhající kolaudačnímu řízení nebo pozemek na území České republiky, které je veden v katastru nemovitostí, je povinen podat přiznání k dani z nemovitostí. Výjimku tvoří pouze pozemky a stavby, které zákon z logických důvodů vyjímá z předmětu daně (například pozemky či stavby, které jsou ve vlastnictví státu). Stejně jako v případě důchodových daní, i v tomto případě zákon umožňuje využití institut osvobození od daně, a to jak v případě pozemků v § 4, tak i v případě staveb v § 9.

Základ této daně je stanovován odlišně, zatímco v případě staveb je tímto základem vždy skutečně zastavěná plocha v m², u pozemků záleží na jejich druhu a základ daně tak může být vyjádřen jak v Kč, tak v m². Tímto způsobem tak vznikají odlišné základy daně, které podléhají relativní nebo pevné sazbě daně. Jelikož zákonem zavedené způsoby výpočtu základu daně a navazující sazby jsou velmi diferencované, nepovažuji s ohledem na téma této práce za nutné je zde jmenovat.

Zajímavým specifikem této daně je odlišná výše daňové povinnosti v různých částech České republiky pro obdobné druhy staveb či pozemků. Toto je zapříčiněnou oprávněním obcí stanovit si v rámci své samostatné působnosti pro nemovitosti nacházející se v jejím katastrálním území obecně závaznou vyhláškou tzv. místní koeficient, který výslednou daňovou povinnost dále násobí. Z této skutečnosti pak lze logicky odvodit, že tyto výnosy představují příjmy rozpočtu dané obce.

2.4.1.4 *Daň silniční*

Silniční daň byla zavedena do daňové soustavy na počátku 90. let zákonem č. 16/1993 Sb., o dani silniční a měla sloužit k zajištění finančních zdrojů na výstavbu, údržbu a modernizaci silniční sítě, která byla v té době ve značně nevyhovujícím stavu.

Účelem této daně je zdanění užívání pozemních komunikací v České republice silničními motorovými vozidly. Týká se však pouze vozidel, které slouží k podnikatelské činnosti. [6 str. 103] Z tohoto pohledu má silniční daň kompenzační účinek a ve většině evropských zemí bývá řazena i mezi daně ekologické. Důvodem je především to, že podnikatel bezplatně využívá služebním vozidlem veřejnou silniční síť, což mu ekonomicky pomáhá, či přímo generuje zisk, a tak je nutné tuto skutečnost zpětně, právě pomocí zdanění, zohlednit.

Jak již bylo výše řečeno od roku 2001, je celý výnos této daně příjmem Státního fondu dopravní infrastruktury, jehož úkolem je právě reinvestice získaných prostředků ve prospěch výstavby, modernizace a údržby dopravních staveb (tj. silnic, dálnic, železnic a vodních cest). Předmětem zdanění je samotné držení vozidla používaného nebo určeného k podnikání, přičemž poplatníkem daně je zpravidla osoba, fyzická či právnická, která je provozovatelem vozidla dle registru vozidel. [6 str. 103]

Základy a pevné sazby daně jsou diferencovány dle typu vozidla, přičemž u osobních automobilů je zohledňován zdvihový objem motoru v cm^3 , u návěsů a ostatních nákladních vozidel pak součet největších povolených hmotností na nápravy v tunách a počet náprav.

Zákon se rovněž snaží o stimulaci podnikatelského sektoru z pohledu investic do nových vozidel, u nichž umožňuje velmi výrazné snížení sazby daně, a to až o 48%.

2.4.1.5 *Daň z převodu nemovitosti, daň dědická a daň darovací*

Poslední přímou daní české daňové soustavy je tzv. „trojdaň“. Ačkoliv by se na první pohled mohla zdát společná úprava v jediném zákoně nesmyslná, důvody jsou čistě pragmatické. Všechny tři uvedené daně člení totiž okruh poplatníků do tří skupin dle příbuzenského vztahu, přičemž jednotlivým skupinám odpovídá určitá progresivní sazba daně, případně dokonce absolutní osvobození v případě první skupiny (příbuzní v přímé linii).

Princip daně dědické spočívá v platbě, kterou odvádí dědici státu z nabytí movitého a nemovitého majetku, a to buď dědictvím ze zákona či ze závěti. Z určitého úhlu pohledu se jedná o jejich příjem a jako takový je nutno jej s ohledem na principy daně z příjmu zdanit. Velmi obdobný princip se týká daně z převodu nemovitosti, kdy získaná nemovitost se stává příjmem kupující, ačkoliv v tomto případě je tato skutečnost velmi diskutabilní, jelikož kupující musel vynaložit prokazatelné náklady na její pořízení. Poslední daní dle zákona č. 357/1992 Sb. je pak daň darovací, která rovněž zohledňuje bezúplatné nabytí movitého či nemovitého majetku, stejně jako daň dědická.

Dne 17. 4. 2013 vláda schválila návrh daňových změn souvisejících s již zvýšeným novým občanským zákoníkem. Jako zásadní se jeví především zrušení zákona o dani dědické, darovací a z převodu nemovitosti. Daň dědická a darovací mají být nově zařazeny pod daň z příjmů, přičemž ke změně např. sazeb či osvobození by nemělo dojít. Tato změna má tedy povahu spíše administrativní. Daň z převodu nemovitosti má být nahrazena daní z nabytí nemovitých věcí a výraznou změnou je, že poplatníkem se nově stává pouze kupující, zatímco v současné právní úpravě je poplatníkem prodávající a kupující je v pozici ručitele. [16] Otázkou je, zda tento balíček daňových změn bude schválen i dalšími legislativními činiteli a vstoupí skutečně v platnost.

2.4.2 Daně nepřímé

V této kapitole bych rád čtenáře seznámil s univerzální a selektivní nepřímou daní, tzn. s daní z přidané hodnoty a spotřebními daněmi. V poslední části se pak zaměřím na, z pohledu této práce, klíčovou část české daňové soustavy – daně ekologické.

2.4.2.1 Daň z přidané hodnoty

Daň z přidané hodnoty tvoří nejdůležitější daňový příjem státního rozpočtu, což je patrné i z obrázku č. 2. Pro tuto daň se využívá označení univerzální, a to z důvodu, že zavádí všeobecnou daňovou povinnost při nákupu většiny zboží a služeb. Tato daň je díky nutnosti harmonizace s legislativou EU upravena, na rozdíl od ostatních výše uvedených daní, relativně novým zákonem č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. Výnosy daně z přidané hodnoty plynou do všech veřejných rozpočtů – od obecních, krajských až po státní a rozpočet EU. Obecný princip této daně spočívá v postižení každého stupně technologického zhodnocení nebo distribuce nově vytvořenou hodnotu výrobku nebo služby. Plátce DPH odvádí daň z té části hodnoty výrobku nebo služby, kterou sám přidal. Odvedená daň se mu vrací v tržbách za prodané zboží a služby, z tohoto důvodu DPH působí na podnikatelské subjekty neutrálně. Nositelem daňového břemene, tzn. poplatníkem daně, je až konečný spotřebitel. Problematické je však přesné stanovení oné „přidané hodnoty“. Z tohoto důvodu se daňová povinnost plátce DPH stanovuje nepřímou, jako rozdíl souhrnu daně na vstupu a daně na výstupu.

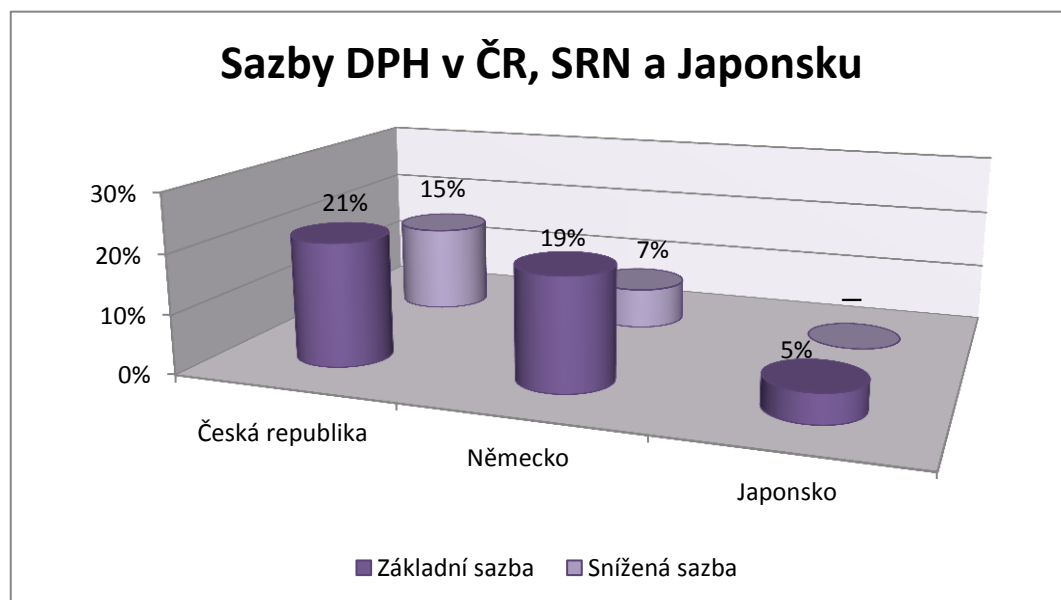
Celková problematika daně z přidané hodnoty je velmi složitá, a to nejen s ohledem na princip volného pohybu zboží v rámci Evropské unie, ale i v návaznosti na možnost importu zboží ze zemí mimo evropský hospodářský prostor.

Velmi zajímavé je srovnání základních a snížených¹⁸ sazeb DPH z pohledu zemí zohledňovaných v této práci – ČR, SRN a Japonska. Především značná rozdílnost sazeb obou členských zemí je zarážející, zejména pokud vezmeme v úvahu Směrnici Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty, která se snaží o velmi komplexní úpravu DPH v rámci EU, přičemž otázku sazeb však nechává plně na členských státech a stanoví pouze minimální hranici pro sníženou

¹⁸ Sníženou sazbu zavádí stát především ze sociální a kulturních důvodů a je uplatňována především na potraviny, léky, zdravotnický materiál, knihy a periodika apod.

sazbu. [17] Japonsko je v porovnání s evropskými zeměmi z hlediska výše sazby v úplně jiné úrovni, jelikož mezi vyspělými zeměmi má jedno z nejnižších daňových zatížení, což je zřejmé i z neexistence snížené sazby. Tato skutečnost je zapříčiněna orientací státní politiky převážně na daně korporátní, které jsou naopak velmi vysoké. V loňském roce však japonská vláda byla donucena provést z důvodu negativního demografického vývoje a především v návaznosti na jadernou katastrofu z roku 2011 radikální změnu spočívající ve zdvojnásobení současné sazby. Ačkoliv je tato nová sazba účinná až od 1. října 2015, představuje zásadní dopad na finanční hospodaření japonských domácností. [18]

Obrázek 5: Srovnání aktuálních sazeb DPH v ČR, SRN a Japonsku.

Zdroj: [19], vlastní zpracování 2013.

2.4.2.2 Spotřební daně

Tato skupina nepřímých daní má selektivní charakter, jelikož stát jimi zatěžuje prodej a spotřebu pouze určité skupiny výrobků. Důvodem tohoto omezení pouze určitých komodit na trhu je kromě zajištění příjmů státního rozpočtu i snaha státu o regulaci a snižování poptávky po zboží, které je klasifikováno pro obyvatelstvo jako škodlivé. Tento nástroj sociálně-demografické politiky státu velmi výrazně zasahuje do jejich koncové prodejní ceny, jelikož např. v České republice tvoří u některých produktů více jak 50 % ceny.

V souladu s harmonizací české úpravy spotřebních daní při vstupu České republiky do EU byl původní právní předpis nahrazen novým zákonem č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních. [19] Tento zákon stanoví vybrané výrobky, které jsou předmětem spotřební daně, dále podmínky jejich zdanění, možnosti osvobození a rovněž jako v případě DPH skutečnosti rozhodné při dovozu, resp. vývozu z a do evropského hospodářského prostoru. Spotřební daně v České republice v sobě subsumují 5 odlišných daní, které jsou separovány právě dle zmíněných vybraných výrobků:

- daň z minerálních olejů
- daň z lihu
- daň z piva
- daň z vína a meziproductů
- daň z tabákových výrobků

Každá z uvedených částí má svá specifika, přičemž základem daně je vždy množství vybraného výrobku vyjádřené v měřících jednotkách¹⁹. U části tabákových výrobků (konkrétně u cigaret) se stanoví také druhý základ daně, který je vyjádřen cenou krabičky pro konečného spotřebitele. Spotřební daně využívají diferencovanou pevnou sazbu v korunách na danou měřící jednotku, přičemž na druhý peněžní základ daně u cigaret je aplikována zvláštní lineární sazba. S ohledem na narůstající deficit veřejných rozpočtů v ČR dochází od 1. 1. 2013 k nárůstu daňového zatížení např. u tabákových výrobků, přičemž tento trend má pokračovat i v následujícím roce. [20] U části spotřebních daní lze odpozorovat částečný environmentální dopad (např. daň z minerálních olejů), což v některých zemích způsobilo začlenění těchto daní mezi ekologické (např. v Německu).

2.4.2.3 *Ekologické daně*

Poslední daně nepřímého charakteru českého daňového systému jsou datovány až od 1. 1. 2008. Jedná se o soubor ekologických daní, které byly a stále jsou zaváděny tzv. Ekologickou daňovou reformou (EDR).²⁰ Tendence zavádění tohoto účinného, ale

¹⁹ Měřící jednotky jsou např. tisíce litrů a tuny (minerální oleje), hektolitry (pivo, víno, líh), popř. kilogramy a kusy (tabákové výrobky s výjimkou cigaret).

²⁰ Podrobněji se průběhu české ekologické daňové reformě budu věnovat v kapitole 2.5.

zároveň velmi diskutovaného, environmentálního nástroje byly započaty již na počátku devadesátých let 20. století a dále výrazně podpořeny povinností zdanění energetických produktů a elektřiny, která vyplývala ze směrnice Rady EU č. 2003/96/ES ze dne 27. října 2003, kterou byla Česká republika v rámci své probíhající integrace do EU již vázána. [21] Evropská komise a parlament si však byly vědomy hrozícím negativním dopadům tohoto nové zdanění na ekonomiku států nově přistoupivších k EU k 1. 5. 2004. S odkazem na stanovisko Hospodářského a sociálního výboru tak Rada EU umožnila těmto státům směrnicí Rady EU č. 2004/74/ES ze dne 29. dubna 2004 různá dočasná osvobození od zavedení této nové daňové povinnosti. [21] Výbor spatřoval nedostatky zejména v oblasti harmonizace ekonomického a daňového systému těchto států s EU. Případné hrozící hospodářské a sociální potíže v České republice a ostatních nových členských státech tak způsobily další odklad implementace ekologických daní do jednotlivých národních daňových soustav. [22]

Po uplynutí výjimky bylo již zavedení daně z elektřiny, ze zemního plynu a z pevných paliv dále neodkladatelné. Legislativně pak byly tyto daně zapracovány do zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Základní náležitosti jednotlivých daní jsou zde definovány v části 45, 46 a 47, přičemž je patrná jejich obdobná koncepce a především totožné principy zdanění.

Předmětem **daně ze zemního plynu** a některých dalších plynů jsou plyny specifikované kódy nomenklatur 2711 11, 2711 21, 2711 29 a 2705. Plátce této daně je dle § 3 odpovídající části zákona především dodavatel plynu konečnému spotřebiteli na území České republiky, který je pak poplatníkem. Výše sazby je stanovena již v zákoně velmi unikátně, jelikož je etapizována do pěti časových pásem, přičemž vždy následující období dvojnásobí sazbu období předcházejícího. Takto jedinečně stanovená sazba však není projevem progresivního myšlení zákonodárce v rámci EDR, ale pouze překlopení minimální úrovně zdanění ze směrnice 2003/96/ES. Pouze doplňkově byla při stanovování výše sazeb zohledněna další zásadní hlediska, jako např. úroveň znečištění ŽP v ČR. [24] I zde zákonodárce umožňuje osvobození od daně, a to v určitých situacích, kdy je toto žádoucí (např. u plynu sloužícího k výrobě elektřiny by bez tohoto osvobození docházelo ke dvojímu zdanění).

Druhou ekologickou daň v ČR představuje zdanění **pevných paliv**. I v tomto případě je předmět definován kódy nomenklatur, a to konkrétně 2701 (černé uhlí), 2702 (hnědé uhlí), 2704 (koks) a skupinou čtyř kódů vymezující kategorii tzv. ostatních uhlovodíků. Plátce, poplatník, ale i možnosti osvobození od daně jsou vymezeny obdobným principem jako u daně ze zemního plynu a ostatních plynů. Sazba je však stanovena rozdílně, a to absolutní částkou 8,50 Kč/GJ spalného tepla pro všechny druhy pevných paliv. Ani zde není v daňové sazbě zohledněn rozdílný negativní dopad spalování jednotlivých druhů pevných paliv na životní prostředí, což částečně suspenduje jeden ze základních principů environmentálních daní.

Poslední část ekologické „trojdaně“ tvoří **daň z elektřiny** uvedená pod kódem nomenklatury 2716. I zde je sazba v absolutní částce - 28,30 Kč/MWh, přičemž ostatní daňové náležitosti reflektují linii nastavenou předcházejícími daněmi.

U ekologických daní je patrná snaha o přiblížení daním spotřebním, a to nejen podobným charakterem, strukturou či správcem daně (Celní správa ČR), ale především ze skutečnosti, že správní delikty z porušení povinností týkajících se těchto daní jsou vymezeny přímo ve znění daného zákona. Tento princip se nevyskytuje u žádné jiné daně v ČR.

2.5 Ekologická daňová reforma

Základní stimuly a předpoklady uvozující ekologickou daňovou reformu v České republice jsem nastínil již v předcházející kapitole. Již v roce 2007 MŽP připravilo koncepci specifikující všechny tři etapy EDR, a to až do roku 2017. Důvod, proč většina států zavádí ekologické daně do své daňové soustavy postupně v rámci etap, je čistě pragmatický. Obdobný princip je patrný například v současné právní praxi, kdy již schválená rekodifikace soukromého práva v podobě nového občanského zákoníku je již platná, ale účinnost nastává až od 1. 1. 2014. Toto období, v případě občanského zákoníku téměř dva roky, slouží k tomu, aby všechny dotčené subjekty a především instituce měly dostatek času k tomu, aby se s danou problematikou podrobně seznámily. V případě etapizace ekologické daňové reformy je tento princip totožný – dává subjektům (domácnostem a podnikům) čas na zavedení vhodných opatření (např. nových výrobních technologií, méně energeticky náročných strojů apod.). [24]

Základní cíl EDR, kromě formální povinnosti zavedení ekologických daní do daňové soustavy, koncipovalo MŽP následovně - stimulovat ekonomické subjekty k takovému chování, které povede ke snížení poškození životního prostředí a jeho dopadů na zdraví obyvatelstva. Tento cíl má být dosahován pomocí principu přesunu zdanění lidské práce směrem ke zdanění výrobků a služeb, jejichž výroba, resp. spotřeba má prokazatelný negativní dopad na životní prostředí a lidské zdraví. [25] Teorii v této souvislosti často zmiňuje tzv. „*double dividend efekt*“. Jedná se o dvojí očekávaný přínos EDR, a to dosažení cílů environmentální politiky a zároveň snížení zdanění jiných oblastí vedoucích k podpoře zaměstnanosti.

V České republice probíhala, resp. stále probíhá, ekologická daňová reforma v těchto třech etapách:

1. etapa (2008-2009)

V této fázi EDR došlo k úspěšné implementaci daně z elektřiny, ze zemního plynu a z pevných paliv do daňové soustavy ČR, a to již zmiňovanou novelou zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Očekávaný fiskální výnos ekologických daní zhruba po roční účinnosti byl však čtyřnásobně nižší, a to především u daně z pevných paliv. U ostatních dvou daní sice nebyl propad tak hluboký, ale prvotní plány nebyly naplněny ani zde.

2. etapa (2010-2013)

Druhá etapa navýšila sazby u daní zavedených v rámci první fáze EDR. Jedním z cílů byla transformace některých ekologických poplatků do podoby daně a důraz měl být rovněž kladen na zdanění dopravy a ostatních energeticky náročných odvětví. Pro další směrování EDR jsou rovněž klíčové výsledky zhodnocení první etapy, a to zejména z pohledu dopadů na ekonomiku, obyvatelstvo a podnikatelský sektor v ČR.

3. etapa (2014-2017)

Přesná koncepce a cíle této etapy nejsou ještě přesně vymezeny, a to především s ohledem na probíhající komplexní vyhodnocení předcházejících fází EDR. Předpokládá se však rozšíření počtu ekologických daní na další produkty s prokazatelně negativním environmentálním dopadem. [26 stránky 236 - 238] [27 stránky 102 - 104]

Komplexní zhodnocení přínosů a reálných dopadů EDR je velmi obtížné, jelikož se jedná o příliš krátký časový úsek od zavedení ekologických daní do systému. Navíc ekonomické nástroje nejsou jedinými nástroji environmentální politiky, což celkové posouzení ještě více komplikuje. Částečné pozitivní dopady EDR však patrné jsou, jelikož od roku 2008 dochází dle tabulky 3-11. Statistické ročenky ČR za rok 2012 ke stabilnímu poklesu emisí hlavních znečišťujících látek. [29] Rovněž fiskální přínos ekologických daní je nezanedbatelný, jelikož přináší do státního rozpočtu ČR každoročně více než 3 mld. Kč. [30]

Další vývoj EDR, jak již bylo výše naznačeno, směřuje na omezení dalších externalit, které prokazatelně negativním způsobem ovlivňují životní prostředí. Velmi diskutovaná je tzv. **uhlíková daň**, která by měla od 1. 1. 2014 postihovat domácnosti a malé společnosti, které využívají uhlí či topné oleje ke spalování a výrobě tepla a představují tak lokální znečišťovatele ovzduší oxidem uhličitým. Tento typ daně, obecně velmi podporovaný např. OECD, by měl sloužit jako protipól tzv. emisním povolenkám, které od roku 2013 ekonomicky zatěžují znečišťovatele velkého rozsahu – elektrárny, teplárny či například velké výrobní společnosti. Tímto dochází k narušování soutěžního prostředí, což by právě uhlíková daň měla eliminovat. Předpokládaný environmentální efekt by měl rovněž spočívat ve snížení emisí CO₂ a zvýšení příjmů státního rozpočtu. Tento předpoklad lze vyzorovat např. na australském modelu, kde byla tato daň aplikována od minulého roku. Po ročním působení skutečně došlo ke snížení emisí, ačkoliv se nejednalo o skokový posun a nebyl rovněž v očekávaném rozsahu. Australský model je však obecně velmi složitý, jelikož zahrnuje i různé vládní kompenzace, což český návrh nereflektuje. [31] Na základě zaznamenaných ekonomických dopadů uhlíkové daně v některých ostatních členských státech EU (např. Irsku) se druhotně předpokládá i pozitivní účinek např. na zaměstnanost, jelikož nárůst tohoto typu daňového zatížení evokuje domácnosti ke hledání alternativních způsobů úspor energií (např. zateplování domů), což s sebou přináší i vznik nových pracovních míst. [32]

Oblastí kam by se mohla poslední fáze EDR ubírat je však mnoho, přičemž některé by v podmínkách ČR mohly mít velmi žádoucí efekt, zatímco jiné by se spíše minuly účinkem. Např. tzv. **obalová daň** by mohla být žádoucím východiskem v problematice komunálních odpadů. Tento problém představuje v dnešní době značnou ekonomickou

zátěž především pro obce či města a environmentální v podobě odpadových skládek. Tato daň by tak mohla stimulovat rozvoj jiných způsobů zpracování odpadů než neefektivní a neekologické skládkování či spalování – např. recyklační průmysl. Další oblastí, kam by působení ekologických daní mělo směřovat, představuje **daň z motorových vozidel**. Obecně doprava zatěžuje v současnosti životní prostředí více než v minulosti, což je zřejmé i na zhoršující se smogové situaci v obydlených oblastech. V současné době je sice v České republice uplatňována daň z motorových vozidel, a to tzv. oběhového typu realizovaná formou každoročního poplatku, avšak tato již výše popsaná silniční daň se aktuálně vztahuje pouze na vozidla užívaná k podnikatelským účelům. Její rozšíření i na ostatní soukromá vozidla by se tak pozitivním způsobem mohlo promítnout v poklesu emisí oxidu uhličitého či např. v úspoře spotřeby ropy a ropných produktů. [33]

2.6 Dopad ekologických daní na podnikání

V této části bych rád prezentoval výsledky vlastního průzkumu mezi obchodními společnostmi v Čechách týkající se právě ekologických daní a především jejich dopadů. Šetření bylo provedeno formou dotazníku u 215 společností, avšak pouze 14,42% se rozhodlo zúčastnit. Je otázkou, zda důvodem takto nízké návratnosti je nezájem o danou problematiku či spíše neznalost problematiky. Jsem si vědom, že rozsah průzkumu není i díky uvedené procentuální „úspěšnosti“ šetření dostatečně relevantní pro vytvoření přesných závěrů, avšak cílem bylo získání pouze základního průřezového přehledu o povědomí českých obchodních společností v problematice ekologických daní. Výsledky šetření jsou v určitých oblastech velmi alarmující, a to především v již zmíněné otázce obecné informovanosti. Celých 29% respondentů uvedlo, že zavedení ekologických daní v České republice vůbec nezaznamenali. Toto je dle mého názoru velmi tristní a svědčí o selhání především veřejné správy v oblasti principu poskytování informací. Jestliže více než 5 let po implementaci těchto daní není u třetiny korporací ani základní povědomí, je zřejmé, že primární efekt – zlepšení životního prostředí – nemohl být ani naplněn. Zanedbání či spíše podcenění informační povinnosti státními orgány je zřejmé i z následujícího výšečového grafu, který reflektuje zdroj informací, z nichž dané společnosti získali povědomí o ekologických daních.

Obrázek 6: Procentuální zastoupení jednotlivých informačních zdrojů.

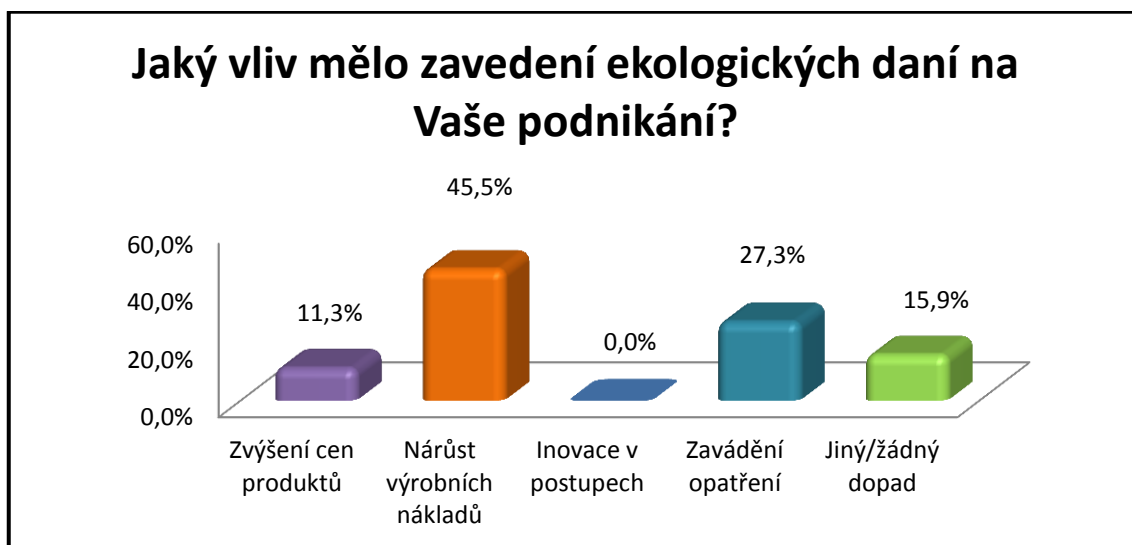

Zdroj: vlastní průzkum, vlastní zpracování 2013.

V této souvislosti je patrné i samotné vnímání ekologických daní, kdy pro 74% respondentů představují pouze politický nástroj sloužící k odčerpání dalších finančních prostředků z podnikatelské sféry do státního rozpočtu ke krytí deficitu. Jen dva respondenti vnímají ekologické daně a poplatky pouze jako nástroj sloužící ke zlepšení a ochraně životního prostředí, přičemž zbývající procentuální zastoupení respondentů se přiklání k oběma možnostem. Tento názor zastává i společnost Daikin Industries Czech Republic s.r.o.

Při průzkumu samotných dopadů bylo zjištěno, že kromě logického navýšení výrobních nákladů evokují tyto daně podnikatelskou sféru k zavádění úsporných opatření. Jak je zřejmé z následujícího sloupcového grafu, pouze velmi nízké procento společností promítá negativní aspekt ekologických daní do finálních cen produktů, což je pro koncového spotřebitele poměrně příznivá zpráva. V rámci této části šetření bylo rovněž zjištěno, že princip environmentální politiky spočívající ve stimulaci k inovaci má nulový efekt. Ekologické daně, jako nástroj této politiky, by měly motivačně působit na podniky a iniciovat jejich snahu k zavádění nových technologických postupů, což dle šetření není bohužel případ ani jediného respondenta.

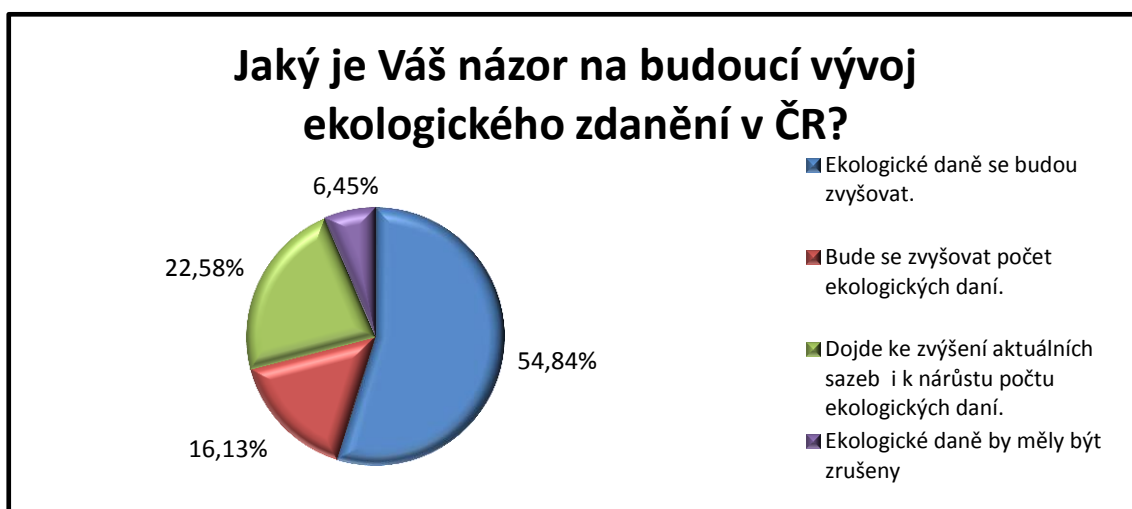
Obrázek 7: Dopady ekologických daní na podnikatelský sektor.

Zdroj: vlastní průzkum, vlastní zpracování 2013.

Zajímavý je rovněž pohled podnikatelské sféry na dalšího směřování ekologické daňové reformy v České republice. Vzhledem k zákonným předpokladům (zejména u daně z plynu) většina respondentů předpokládá pouhé zvyšování stávajících ekologických daní. Z názoru pětiny společností je však patrný zvýšený zájem o danou problematiku a progresu, jelikož jsou pravděpodobně seznámeny s plány a cíli třetí etapy EDR – předpokládají nejen zvýšení sazeb aktuálních ekologických daní, ale zároveň i nárůst jejich počtu.

Obrázek 8: Názor podnikatelského sektoru na další vývoj EDR.

Zdroj: vlastní průzkum, vlastní zpracování 2013.

Výsledky mého průzkumu v mnoha ohledech odráží obecné názory týkající se měřitelných dopadů EDR na podnikatelský sektor. S ohledem na studie revidující již prošlé části EDR lze říci, že celkové dopady na průmysl, jako hlavní oblast mající zásadní negativní vliv na životní prostředí, jsou minimální až zanedbatelné. Tento negativní aspekt je pak zapříčiněn především existencí poměrně rozsáhlého institutu osvobození od daně. [28 stránky 136 - 137]

3 ENVIRONMENTÁLNÍ POLITIKA

3.1 *Environmentální politika ČR*

Životního prostředí a příroda byly přibližně do šedesátých let 20. století po celém světě vnímány velmi jednostranně, a to pouze jako zdroj sloužící k uspokojování potřeb, který je možné neomezeně využívat. V této době však došlo, především díky mohutnému rozvoji těžkého průmyslu a začlenění chemických výrobků do zemědělství, k poměrně značnému nárůstu ekologického znečištění, což vedlo západní Evropu a USA k razantní změně přístupu. Vrcholové orgány státní moci si uvědomily nutnost analýzy dopadů lidských aktivit na životní prostředí a spolu s veřejností negativně přijímající změnu kvality životního prostředí, se její problematika a především ochrana stala sociálním problémem nového druhu. [21 str. 50] Na základě této ideologie se v těchto zemích začala koncipovat oficiální politika životního prostředí (environmentální politika), která byla koncipována na principu konceptu udržitelného rozvoje, a to především z důvodu již zmíněného sociálního vnímání této problematiky. Tento koncept totiž odráží nový přístup k životnímu prostředí, kdy samoregulační schopnost mechanismů přírody není v aktuálních podmínkách již vnímána jako samozřejmá a dostačující, což ústí v nutnost zavedení řízeného rozvoje. [21 str. 51]

Zmíněný zlom ve vnímání environmentálního okolí však víceméně minul na centrální úrovni celý socialistický systém ve střední a východní Evropě. I zde samozřejmě vznikala různá uskupení, která byla ovlivněna novým západním „environmentálním proudem“ či si skokově se měnící mírou znečištění začala sama uvědomovat²¹, avšak oficiální aparát tento problém v komplexním pojetí víceméně cíleně odmítal.²² Jedním z důvodů bylo i hrozící omezování prosperujícího těžkého industriálního a těžebního průmyslu, což nekorespondovalo se smýšlením tehdejší politické garnitury.

²¹ V Československu se jednalo například o Český svaz ochránců přírody.

²² V pozdější době (cca 80. léta 20. století) sice došlo k drobným ústupkům a ochrana životního prostředí byla ve velmi omezené míře realizována i v komunistických zemích, ale například v Československu byla úprava této problematiky natolik nejednotná, že se nedá hovořit o jakémkoliv systémové koncepci. Příkladem může být ochrana ovzduší, která byla téměř opomíjena, zatímco v otázce ochrany vody a půdního fondu sice existovala poměrně rozsáhlá i zákonná úprava, která ale zároveň definovala velké množství výjimek (např. v případech ochrany vody více než 2000), takže finální přínos pro životní prostředí byl zanedbatelný.

Zjevný posun je tak patrný až se vznikem demokratické republiky na začátku 90. let 20. století, kdy došlo ke zřízení oficiálních orgánů i schválení nové ekologické legislativy²³. V návaznosti na tyto kroky a posunem k „západnímu environmentálnímu přístupu“ došlo například i k postupnému snižování energetické náročnosti průmyslové výroby a omezování ostatních aktivit mající negativní vliv na životní prostředí.²⁴ V současnosti tak environmentální politika představuje poměrně rozsáhlé strukturovanou a koordinovanou činnost institucí, občanů, vládních a nevládních organizací, veřejné správy, obecní samosprávy a výrobních organizací, přičemž tato aktivita je cílena převážně na budování rovnovážných vztahů mezi všemi lidskými činnostmi, dále uspokojování potřeb současných a budoucích generací, ale především schopnost přírody se trvale a systematicky obnovovat. [22]

3.1.1 Orgány a instituce zapojené do environmentální politiky v ČR

V České republice působí v rámci environmentální politiky několik oficiálních centrálních orgánů. Klíčové postavení má samozřejmě Ministerstvo životního prostředí, které předkládá zákonodárnému sboru veškerou legislativu a rovněž zpracovává všechny strategické dokumenty v oblasti životního prostředí.

Odbornou a statistickou stránku problematiky pro MŽP zajišťuje její příspěvková organizace s názvem CENIA - Česká informační agentura životního prostředí, jejímž posláním je sběr, klasifikace, interpretace a distribuce informací o životním prostředí v České republice. [24]

Jelikož znečišťování a poškozování životního prostředí je velmi specifická oblast a obecné kontrolní orgány státní správy nejsou schopny po odborné stránce tuto problematiku pokrýt, je touto činností pověřena Česká inspekce životního prostředí, jejímž úkolem je přímá kontrola a dodržování ekologické legislativy.

²³ Struktura institucí působící v environmentální politice ČR, jakož i související právní úprava, budou analyzovány níže v této kapitole.

²⁴ Například stanovení limitů polévatého prachu, budování nových bezpečnějších skládek či sanace starých ekologických zátěží (např. kontaminace půdy).

Důležitou roli zastává rovněž Státní fond životního prostředí, zřízený na základě zákona č. 388/1991 Sb. Představuje totiž nejen důležitý finanční zdroj při ochraně ŽP, ale také nástroj ekonomický, s jehož pomocí ČR plní své mezinárodní závazky v oblasti ŽP.²⁵ Jedna z nejdůležitějších činností Fondu souvisí s žádostmi o podporu projektů na ochranu ŽP z operačních programů Strukturálních fondů EU. Fond se aktivně podílí na všech fázích dotačního procesu. Slouží totiž nejen jako konzultační a poradní instituce, ale pomáhá i s hodnocením, monitorováním a následnou kontrolou plnění u podpořených projektů.

V rámci environmentální politiky pak působí i další instituce a organizace, které jsou již interesovány převážně do jednotlivých oblastí ŽP. Příkladem může být např. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, již zmiňovaný Český svaz ochránců přírody, organizace Děti země či pobočka mezinárodní ekologické organizace Greenpeace.

Na nadnárodní úrovni je vhodné ještě zmínit mezinárodní vládní organizaci OECD (*„Organisation for Economic Co-Operation and Development“*), jejímž obecným cílem je koordinace politik členských i nečlenských zemí, a to především za účelem dlouhodobého ekonomického rozvoje. V rámci této činnosti se zaměřuje i na oblast environmentu a snaží se tak o koordinaci a harmonizaci společného postupu ochrany ŽP. [24] Za tímto účelem OECD vydává každoroční zprávy a environmentální výhledy týkající se stavu, politiky a vývoje životního prostředí v jednotlivých zemích.

3.1.2 Legislativní rámec

Problematika celé této práce se dotýká životního prostředí a je tedy vhodné si, alespoň stručně, vymezit co pod toto sousloví vlastně spadá. Klíčový právní předpis celé české environmentální politiky zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí je definuje v § 2 takto:

„Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.“

²⁵ Jedná se o převážně o závazky plynoucí z mezinárodních úmluv a ze členství v EU.

Mimo to definuje i další klíčové termíny a pojmy, které jsou pro danou problematiku relevantní. Důležitá část zákona se věnuje zásadám ochrany životního prostředí, právům a povinnostem občanů a podnikatelských subjektů ve vztahu k životnímu prostředí, jakož i odpovědnosti související s porušením těchto povinností. Jako zásadní však vidím ustanovení v § 31, které uvozuje ekologické daně a poplatky jako ekonomické nástroje státní environmentální politiky.

Mezi další související předpisy českého právního řádu patří zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí a další již víceméně značně specifické zákony upravující jednotlivé oblasti životního prostředí.²⁶ Zejména druhý jmenovaný předpis je však pro obecnou koncepci environmentu významný, jelikož implementuje do českého zákonodárství tzv. „*Environmental Impact Assessment*“ (EIA) a „*Strategic Environmental Assessment*“ (SEA). Oba tyto procesy mající sice pouze doporučující charakter a jako takové nepodléhají ani ustanovením správní práva, avšak slouží ke „vtažení“ občanů do problematiky ochrany životního prostředí. Každý i osobně nezainteresovaný občan tak může v rámci EIA, resp. SEA vznést námitky proti konkrétnímu záměru, resp. koncepci mající vliv na ŽP. Principem těchto dvou procesů je pak komplexní posouzení výsledného vlivu záměru (koncepte) na životní prostředí a vyhodnocení vhodnosti jeho realizace. Díky zmíněnému demokratickému prvku je tento proces velmi oblíben a jako takový je využíván i ve všech členských státech EU. [23]

3.1.3 Aktuální vývoj

V úvodu roku 2013 MŽP představilo aktualizovanou podobu základního strategického dokumentu, který vymezuje rámec pro realizaci efektivní ochrany životního prostředí v České republice s výhledem do roku 2020. Tento dokument vymezuje nejdůležitější platné principy politiky ŽP, které byly v plném rozsahu publikovány již v tzv. Prvním akčním programu Evropské unie v roce 1973, a které slouží jako vodítko pro všechny politiky ŽP členských zemí. [25 str. 133] Pro získání obecného přehledu zde uvádím několik vybraných:

²⁶ Jedná se zejména o zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech, dále zákon č. 254/2001 Sb., o vodách, zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší a související předpisy, popř. zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.

1) Princip integrace politik

Tento princip poukazuje na potřebu provázanosti s ostatními státními sektorovými politikami, vzájemnou koordinaci a indikaci totožných podkladových informací. V této souvislosti je také vyžadována spolupráce na všech úrovních veřejné správy.

2) Princip prevence

Jedná se o obdobný princip, který je uplatňován i v rámci právního řádu, kdy preventivní opatření je vždy ekonomicky efektivnější a účinnější než následná náprava škody.

3) Princip předběžné opatrnosti

Princip předběžné opatrnosti doplňuje výše uvedený preventivní přístup, přičemž vychází z předpokladu, že každá lidská činnost je riziková, a jako taková přináší potenciální riziko vzniku události mající negativní vliv na ŽP.

4) „Znečišťovatel platí“

Jedná se o logický princip přímo korespondující s § 27 odst. 1 zákona o ŽP, kdy odpovědnost a to i ekonomickou nese vždy ten, kdo způsobí předmětnou škodu na ŽP. Tento princip slouží i jako negativní motivátor pro důsledné předcházení jakémukoliv ohrožení ŽP. [26]

5) Princip odpovědnosti státu

Tento princip zdůrazňuje vůdčí pozici státu v celé oblasti ŽP a bývá zakotven i v základních ústavních dokumentech daného státu.²⁷ Vychází z toho, že stát jako vlastník všech přírodních zdrojů a bohatství na svém území, má povinnost zajistit jejich odpovídající ochranu pomocí vhodných ekonomických a právních nástrojů.

Jak již bylo výše řečeno, environmentální politika v ČR se zaměřuje především na životní prostředí jako celek, ale zároveň klade důraz i na každé jednotlivé oblasti. Ty přehledně člení do čtyř tematických oblastí, které jsou dále rozvedeny do tzv. priorit. Při hlubším zamyšlení je zde více než zřejmá paralela např. s vnitřní strukturou základních dokumentů strukturální politiky EU či strukturou operačních programů Strukturálních

²⁷ V České republice je toto zakotveno v čl. 7 Ústavy: Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.

fondů EU. V tomto ohledu je tak patrný vliv Evropské unie a skutečná snaha o plnou harmonizaci.

Prioritní oblasti SPŽP korespondují s aktuálně platným 6. akčním programem životního prostředí EU²⁸ a zaměřují se především na řešení přetrvávajících a nově vzniklých environmentálních problémů. Úplnou klasifikaci tematických oblastí a jednotlivých priorit SPŽP uvádím v příloze A této práce.

Aby bylo možné dosahování uvedených cílů a priorit, je potřebné, aby exekutiva státu a ostatní „zaujaté“ orgány a instituce měly k dispozici odpovídající mocenské nástroje k jejich prosazování. Struktura těchto nástrojů musí být dostatečně flexibilní, aby s jejich pomocí bylo možné nejen nastavit obecnou environmentální rovinu, ale následně ji i prosadit, a to především v korporátní sféře. Detailní analýza nástrojů využívaných environmentální politikou ČR tak následuje níže, přičemž důraz je kladen především na nástroj, který je považován jako jeden z neúčinnějších – ekologické daně.

3.1.4 Nástroje environmentální politiky

Spektrum nástrojů využívaných pro plnění cílů environmentální politiky je velmi široké a každá úroveň využívá jinou klasifikaci. Zatímco Evropská unie a OECD se snaží o obecné vymezení nástrojů aplikovatelných ve všech členských zemích generálně, SPŽP ČR se zaměřuje pouze na nástroje, jejichž využívání je z hlediska plnění jednotlivých priorit české environmentální politiky neúčinnější:

1) Normativní (administrativně-právní) nástroje

Tyto nástroje představují soubor povinností ve formě různých zákazů, příkazů a omezení, z nichž pro adresáty vyplývá povinnost něčeho se zdržet, něco strpět nebo něco konat v zájmu ochrany životního prostředí. [27] Patří sem především kompletní environmentální legislativa, která formuluje výše uvedený soubor povinností na normativní úrovni, díky čemuž jim zajišťuje určitou právní sílu. Této problematice je i v právu obecně přiřazována vysoká důležitost, což je patrné z existence samostatného právního odvětví – práva životního prostředí. Zákonná úroveň by však nebyla v tomto ohledu dostačující, a tak je systém

²⁸ Blíže o tomto plánu v kapitole 3.2.

povinností doplňován o různé předpisy a individuální akty příslušných orgánů ochrany životního prostředí a veřejné správy.²⁹ Důležitým nástrojem jsou i environmentální standardy, které jsou odvozeny od jednotlivých environmentálních cílů. Obecně tato skupina nástrojů představuje klíčový základ pro založení odpovědnosti občanů a korporací při ochraně ŽP a s tím související sankcionování v případě porušení.

2) Ekonomické a tržní nástroje

Ekonomické nástroje evokují subjekty k žádoucímu chování. Přispívají rovněž ke snížení administrativních nákladů na řízení péče o životní prostředí. Jejich uplatnění je ve srovnání s normativními nástroji administrativně méně náročné a především vyžaduje nižší náklady. [29] Další funkcí ekonomických nástrojů je povzbudit subjekty k hledání efektivních a inovativních řešení a přenést náklady spojené s ochranou životního prostředí na podnikatelské subjekty, které je využívají ke svému ekonomickému prospěchu. [21 str. 131]

Rozlišují se dva druhy těchto nástrojů, a to z pohledu stimulačního efektu na subjekty – pozitivní a negativní. Pozitivní stimulaci vytváří především různá zvýhodnění a nejrůznější formy podpory projektů v oblasti životního prostředí, a to jak z národních, tak i evropských prostředků.³⁰ Cílem těchto dotací je kompenzovat vyšší náklady, jež s sebou nese implementace nebo realizace environmentálně méně náročných (a tím pádem také méně ohrožujících ŽP) výrobních technologií, výrobků nebo surovin.

Druhá, z mého pohledu efektivnější, skupina ekonomických nástrojů má na podnikatelské subjekty negativní stimulační efekt spočívající ve zvýšení nákladů společností na ty činnosti, které nemají pozitivní či neutrální vliv na životní prostředí. Jejich cílem je obecně omezení nebo v ideálním případě úplná eliminace negativních externalit působících na životní prostředí. Z pohledu státního aparátu však s sebou přinášejí i další neméně významný prvek, a to

²⁹ Jedná se například o různá povolení, souhlasy, stanoviska či vyjádření vydávaná orgány ochrany životního prostředí ke konkrétnímu případu.

³⁰ Národní prostředky jsou poskytovány především ze Státního fondu životního prostředí a rezortních programů MŽP a MMR. V rámci Strukturálních fondů EU je možné čerpat finance především z Operačního programu Životní prostředí.

nezanedbatelný zdroj financí pro státní rozpočet. [29] Těmito nástroji jsou tak především³¹ ekologické daně a poplatky, vybírané za znehodnocování životního prostředí.

Z pohledu poplatníků, ekologické daně představují další zákonem stanovenou finanční zátěž, kterou musí akceptovat v rámci své, především podnikatelské, činnosti. Ačkoliv v rámci mého dotazníkové šetření jsem zjistil, že převážná většina českých společností se nesnaží svoji environmentální daňovou povinnost nějak výrazněji přenést do koncové ceny svých výrobků a služeb, jedná se o negativní efekt často využívaný korporacemi jako jakási kompenzace vzniklých nákladů. Jelikož však v současné době převládá na trhu vysoké konkurenční prostředí, společnosti jsou nuceny držet své koncové ceny na minimální úrovni, a to i přes pokles výnosové stránky. Tento postup však zkresluje standardní obchodní chování ekonomických subjektů. Ekologické daně se však tímto způsobem snaží o promítnutí nákladů vynakládaných na ochranu ŽP do tržního prostředí.

Ekologické poplatky jsou rovněž zákonem stanovené platby za znečišťování životního prostředí, a rovněž za využívání přírodních zdrojů. Výše těchto poplatků by se měla rovnat externím nákladům vznikajícím v důsledku znečištění, což je však z ekonomického hlediska velmi složitě vyčíslitelné. Z toho důvodu je tak v dnešní době výše jednotlivých ekologických poplatků stanovena pomocí různých aproximací. Tento aspekt má bohužel za následek značnou rozdrobenost celé koncepce a nepřilíš vysoký fiskální výnos. [29] Díky těmto skutečnostem už ekologické poplatky v dnešní době dle mého názoru neplní svůj původní účel a funkci. Jejich celková novelizace a transformace do podoby ekologických daní je tak více než žádoucí.

3) Informační nástroje

Tato skupina nástrojů má za úkol poskytování informací o problematice ŽP nejen od orgánů a institucí veřejné správy k veřejnosti, ale i naopak. Veřejná

³¹ Mezi další negativně stimulující ekonomické nástroje environmentální politik radíme např. obchodovatelná emisní povolení, platby za čerpání přírodních zdrojů, platební povinnosti a kompenzace škod, apod.

správa v České republice využívá pro podporu výkonu státní správy, ale především pro efektivní sledování, vyhodnocování a publikování informací o stavu životního prostředí tzv. Jednotný informační systém životního prostředí provozovaný MŽP. [27] V poslední době se začíná do ČR také přenášet trend západních zemí, kdy korporace sami prezentují nejen svůj přístup, ale především vlastní opatření a výsledky v rámci ochrany ŽP. Díky této činnosti se snaží o zlepšení vlastní environmentální pověsti na trhu a především mezi svými zákazníky.

Pro veřejnou správu, ale i pro orgány EU je velmi zásadní získávání informací o stavu, přístupu a naplňování cílů ochrany životního prostředí. Z tohoto pohledu tak informační nástroje představují klíčový monitorovací prvek.

4) Dobrovolné nástroje

Jedná se spíše o doporučení, možnosti a aktivity především podnikatelských subjektů, které mají přímý vliv na snižování negativních dopadů jejich činnosti na životní prostředí. Základními předpoklady je prevence, systematický přístup a především dobrovolnost, jelikož subjekty tyto aktivity realizují na základě vlastního svobodného rozhodnutí, aniž by k tomu byly nuceny např. legislativou. [28] MŽP uvádí široké spektrum těchto nástrojů, které mohou subjekty využít. Relativně inovativní je tzv. environmentální účetnictví, jehož pomocí lze nejefektivněji posoudit účinnost a dopad nejen legislativních opatření, ale například i dobrovolných nástrojů. Dle mého názoru by se tento nástroj měl v budoucnu stát povinný, jelikož velmi věrně odráží dopady všech ostatních nástrojů. Ačkoliv je tento nástroj v současnosti velmi intenzivně řešen nejen na korporátní, ale i na makroekonomické úrovni, v rámci mého výzkumu mezi 31 obchodními společnostmi jsem se s environmentálním účetnictvím nesetkal u žádné z nich.

Velmi rozšířeným dobrovolným nástrojem je tzv. systém environmentálního managementu („*Environmental Management System*“ - EMS). Tento přístup a způsob řízení je zaměřen na sledování a zlepšování všech činností podniku, které ovlivňují, nebo jen mohou ovlivnit, kvalitu životního prostředí. Cílem EMS je implementace požadavků ochrany ŽP do celkové strategie organizace a

jejích každodenních činností. Korporace mohou tento systém řízení zavést do společnosti buď pomocí mezinárodního programu EMAS založeného na nařízení Evropského Parlamentu a Rady³² nebo certifikací dle mezinárodní normy ČSN EN ISO 14001:2005. Posledním dobrovolným nástrojem, který bych chtěl zmínit, zažívající v posledních několika letech značný rozvoj, představuje tzv. „ekolabeling“. V rámci tohoto programu, založeného na normě ČSN EN ISO 14024:2001, obdrží daná společnost licenci opravňující ji k časově omezenému používání ekoznačky, čímž prokazuje ekologickou šetrnost v průběhu celého životního cyklu svého produktu. [29]

5) Nástroje strategického plánování

Aby mohla být problematika ochrany ŽP pojata komplexně, musí existovat vhodné strategické dokumenty, plány a koncepce, které stanoví rámec a základní předpoklady. Je zřejmé, že jedním z nástrojů strategického plánování je tak sama SPŽP, která je následně doplňována například o Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR a jednotlivé akční plány místních municipalit. Významným nástrojem, který má i značný informační charakter je pak posuzování vlivů na životní prostředí. Tato činnost je realizována již zmiňovanými procesy EIA a SEA.

6) Institucionální nástroje

Do této části patří všechny orgány a instituce environmentální politiky uvedené již v kapitole 3.1.1.

7) Výzkum a vývoj

Výzkum a vývoj nových postupů, možností, technologií apod. pomáhá výrazným způsobem ke snižování negativních dopadů lidských činností na životní prostředí, a to nejen z pohledu preventivního, ale i z pohledu nápravného např. při odstraňování vzniklých škod.

8) Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

Tyto nástroje jsou velmi úzce spojeny s nástroji informačními, jelikož směřují ke zvýšení povědomí veřejnosti o environmentálních problémech a snižování

³² Nařízení (ES) č. 1221/2009 Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. listopadu 2009 o dobrovolné účasti organizací v programu Společenství pro systém řízení podniků a auditu (EMAS) a o zrušení nařízení (ES) č. 761/2001 a rozhodnutí Komise 2001/681/ES a 2006/193/ES.

obecné lhostejnosti, což směřuje k následnému omezování budoucích škod na ŽP způsobených neinformovaností a následným nevhodným rozhodováním.

3.1.5 Environmentální indikátory

Aby se o jakékoliv strategii, koncepci či plánu dalo říci, že je účinný, dosažitelný či vhodným způsobem definovaný, musí existovat způsob valuace jeho účinků a dopadů. V rámci environmentální politiky plní tuto funkci jednotlivé environmentální ukazatele. Jelikož problematika ochrany životního prostředí je velmi rozsáhlá, je v současné době využíváno několik nejrůznějších indikátorů sledující různé oblasti environmentální politiky. Mezi nejvýznamnější lze zařadit například emise oxidu uhličitého, kvalita ovzduší ve městech, ukazatele produkce odpadů a odpadové hospodářství apod.

3.2 Environmentální politika EU

Jak bylo již uvedeno na začátku třetí kapitoly, v sedmdesátých letech 20. století se ve světě stala problematika ochrany životního prostředí velmi diskutované a aktuální téma. Evropská společenství³³ potvrdila tento trend v roce 1986 tzv. Jednotným evropským aktem, který přinesl ekologické koncepci a principu trvale udržitelného rozvoje nový impuls a především obecně zakotvil problematiku ochrany životního prostředí do všech jejich činností. [32 str. 111] Koncem devadesátých let pak byly definovány čtyři základní oblasti, které představují i v dnešní době primární cíle, k nimž celá environmentální politika směřuje:

- 1) Udržování, ochrana a zlepšování kvality životního prostředí,
- 2) ochrana lidského zdraví.
- 3) obezřetné a racionální využívání přírodních zdrojů,

³³ Evropská společenství byla v 60. – 80. letech 20. století tvořena Evropským společenstvím pro atomovou energii, Evropským společenstvím uhlí a oceli a Evropským hospodářským společenstvím. Teprve až Maastrichtská smlouva (Smlouva o EU) v roce 1993 stanovila tři základní pilíře a sjednotila uvedená tři společenství do jediného – evropského společenství s názvem Evropská unie. Nabytím účinnosti Lisabonské smlouvy v prosinci 2009 došlo k zániku systému tří pilířů a Evropského společenství v této podobě, přičemž nadále je používáno pouze označení Evropská unie.

- 4) podpora opatření na mezinárodní úrovni, čelících regionálním a celosvětovým problémům životního prostředí.³⁴

I v rámci environmentální politiky Evropská unie vymezuje základní zásady a principy, které vytváří obecný rámec a korespondují s výše uvedenými cíli. Již v těchto zásadách je patrný značný vliv Evropské unie na jednotlivé členské státy, jelikož například princip prevence, integrace, předběžné opatrnosti či povinnost náhrady škody tím, kdo ji způsobil, lze nalézt v téměř nezměněné podobě i v české environmentální politice.

Obecně stanovená koncepce environmentální politiky v zakládacích smlouvách EU je dále pravidelně rozpracovávána do tzv. Environmentálních akčních plánů EU, které mají na dané stanovené období vymezeny dílčí cíle sledující nejrůznějších environmentální opatření. V současné době je v platnosti již šestá verze akčního plánu přijatá Rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady č. 1600/2002/ES ze dne 22. července 2002 a probíhají intenzivní přípravy sedmého plánu. Jedna ze základních premis šestého environmentálního akčního plánu EU bylo zlepšit implementaci a celkové pojetí environmentální legislativy, přičemž hlavní důraz měl být kladen na legislativní aktivity Evropského soudního dvora a politiku veřejných informací o "hanbě a slávě". [33] Toto familiární sousloví označuje přístup, který se výrazným způsobem prosazuje v současnosti právě v podobě implementace dobrovolných nástrojů do strategií a řízení společností, čímž se snaží o vytvoření co nejlepší environmentální „tváře“. Druhou stranou je pak medializace všech ekologických katastrof a pochybení ze strany podnikatelského sektoru, což ve většině případů představuje mnohem větší „trest“ než finanční postih od orgánů veřejné správy.

Aktuálně probíhají jednání o způsobu implementace nového návrhu v oblasti klimatu, jelikož cíl šestého akčního plánu v této oblasti nezaznamenal výraznějších úspěchů. Ani v legislativní oblasti nedošlo ke komplexnější úpravě, přičemž členské státy zdůrazňují potřebu vzniku nových směrnic v oblastech, které dosud nejsou upraveny, popř. jsou upraveny nedostatečně (např. adaptace na změnu klimatu, biodiverzita, městské prostředí či chemické látky). Ve směřování budoucího vývoje evropské environmentální

³⁴ Hlava XIX článek 174 odst. 1 Amsterodamské smlouvy, která pozměnila Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení evropských společenství a některé související akty.

politiky se předpokládá komplexní napojení na již existující strategie a výhledy EU, a to především Lisabonskou strategii a Strategii Evropa 2020. [34]

3.3 Environmentální politika Japonska

Vývoj environmentální politiky Japonska je poněkud odlišný od vývoje v České republice, resp. západní Evropě. Alespoň letmé proniknutí do tohoto vývoje je však klíčový z hlediska analýzy environmentálního přístupu japonské společnosti Daikin Industries zásadní. Odlišný vývoj byl způsoben nejen rozdílnou kulturou, ale především sociálními předpoklady a celkovou diferenciací země na jednotlivé územní samosprávy, tzv. prefektury, které přímo spravují místními vládami. Sjednocujícím politickým a ekonomickým článkem těchto 47 prefektur je pak centrální vláda celého Japonska.

Ačkoliv druhá světová válka měla katastrofický ekonomický dopad na celou Evropu, v případě Japonska znamenala totální devastaci celého průmyslu, který byl již od konce 19. století hlavní státní prioritou. Pro představu, průmysl Japonska po kapitulaci 2. září 1945 byl na úrovni pouhých 14% předválečné úrovně. [35 str. 19] Centrální vláda však reformací politického, sociálního a především korporátního sektoru poměrně rychle pozvedla stagnující ekonomiku. Dle mého názoru snaha, přetrvávající již z počátku 20. století, ekonomicky se vyrovnat evropským mocnostem a Spojeným státním americkým, spolu s typickou japonskou pečlivostí, vyústila v druhou průmyslovou revoluci. Tato konjunktura však vyžadovala velké energetické zdroje. Japonsko však, až na výjimky, není geograficky vhodné území z hlediska nerostného bohatství, takže jako hlavní zdroj byla využívána vodní energie, a rovněž tepelná energie z uhlí a ropa, která byla levně importována z Blízkého východu. Díky těmto zdrojům se tak Japonsko zaměřilo především na těžký průmysl (hutní, strojírenský či petrochemický). Tento rozmach s sebou však přinesl i velmi negativní dopad na životní prostředí, a to zejména ze dvou důvodů, které v Evropě a USA nebyly tak zřejmé, což oddálilo i negativní environmentální důsledky. Především z důvodu geograficky nevyhovujícího profilu japonských ostrovů, byly průmyslové zóny budovány velmi blízko obydleným zónám, což spolu s hustotou obyvatelstva, která je v Japonsku

několika násobně vyšší než v Evropě či USA³⁵, mělo značně negativní dopad. Tyto aspekty přispěly ke skokovému zhoršení životního prostředí japonského obyvatelstva (zejména ovzduší a vodstva). Centrální vláda však tyto alarmující dopady spíše ignorovala, jelikož patrný ekonomický přínos těžkého průmyslu byl prioritnější. Tento přístup se projevil i v související legislativě, kdy sice byly přijaty určité environmentální zákony, jejich prosazování a celková koncepce však byly velmi tristní. [35 str. 22 a 23] Zásadní obrat nastal až v šedesátých a sedmdesátých letech, kdy došlo k několika tragickým ekologickým katastrofám. V této návaznosti došlo i k výrazné změně veřejného mínění, což se projevilo i v celkovém přístupu centrální vlády ohledně životního prostředí. V průběhu 70. a 80. let zaujalo Japonsko, dalo by se říci extrémní, postoj v problematice znečišťování. Kromě vzniku velmi rozsáhlé environmentální legislativy je toto patrné na již popisovaném principu „znečišťovatel platí“, který byl (a stále je) v Japonsku prosazován několikanásobně přísněji než v jiných zemích.³⁶

V současné době je Japonsko ohrožováno i novým typem znečištění, a to tzv. „*lifestyle pollution*“. Jedná se o negativní dopady na životní prostředí způsobené současným životním stylem obyvatelstva. [36 str. 3 a 4] I v této návaznosti se již v průběhu 90. let začalo Japonsko znatelněji zapojovat do globální environmentální politiky a mezinárodní spolupráce. Hlavní cíle japonské environmentální politiky aktuálně míří na recyklaci odpadů, městské znečištění atmosféry a trvale udržitelný rozvoj. Především prvně jmenovaný cíl je více než zřejmý u společnosti Daikin Industries. Aktuálně je Japonsko díky svému přístupu jedna ze tří vůdčích zemí celé mezinárodní environmentální politiky, což je zřejmé např. i v automobilovém průmyslu, kdy Honda a Toyota hrají klíčovou roli ve vývoji a distribuci ekologicky šetrných (hybridních) osobních vozidel. Zásadní rozdíl mezi Japonskem, Německem a USA, které představují zbylé dvě velmoci, je v obecném přístupu k problematice znečišťování. Zatímco USA preferuje formu ekologických restrikcí, Japonsko spolu s Německem používají v průmyslovém odvětví systém regulací a iniciativ směřujících k inovativním řešením. [37]

³⁵ Průměrná hustota zalidnění v Japonsku je 336,33 obyvatel/km², zatímco v Evropě je hustota pouhých 72 obyvatel/km² a v USA dokonce jen 31,90 obyvatel/km².

³⁶ Japonsku tento princip vnímá spíše z trestněprávního pohledu, kdy znečišťovatel není pouze pokutován, ale je povinen navíc kompenzovat vzniklou újmu na zdraví a rovněž obnovit v možné míře poškozené životní prostředí.

4 KOMPARACE EKOLOGICKÝCH DANÍ V KONTEXTU ENVIRONMENTÁLNÍCH POLITIK

V této části bych rád porovnal japonskou problematiku ekologických daní se situací v Německu, jako jedním z vůdčích států EU. Aby byla tato komparace relevantní, zohledním v tomto textu i české ekologické daně.

Ve Spolkové republice Německo probíhala ekologická daňová reforma již od roku 1999 a na rozdíl od České republiky byla etapizována do 5 fází. Zásadní rozdíl však spočíval z prvotního záměru, jímž byly ekologické daně do daňových soustav obou států zaváděny. Zatímco v ČR byl celý proces iniciován až směrnicí Rady EU č. 2003/96/ES, německá reforma vycházela pouze ze snahy o ochranu ŽP a eliminaci negativních externalit. V rámci německé úpravy lze navíc o novém zavádění hovořit pouze u daně z elektřiny, jelikož ostatní oblasti se již v německé daňové soustavě vyskytovaly a byly pouze vhodně přetvořeny, aby měly žádaný environmentální efekt. [51] I díky tomuto důvodu je německá reforma celkově více strukturovaná a v době přijetí uvedené směrnice již většinu obsažených povinností implementovala. Německý čistě environmentální úmysl je pak patrný i z předpokládaného časového období, který je pro daňovou reformu vymezen. Celá německá pětifázová reforma byla rozplánována pouze mezi roky 1999-2003, zatímco česká třífázová reforma počítá s dobou téměř dvojnásobnou.

Strukturovanost německé reformy je patrná i ze zaměření a počtu ekologických daní, kterými se snaží o pokrytí všech oblastí mající negativní vliv na životní prostředí. V tomto směru je však při srovnání potřeba zohlednit skutečnost, že ČR sice využívá v současnosti pouze tři ekologické daně, avšak ostatní oblasti více či méně pokrývají ostatní daně, které však nejsou klasifikovány jako ekologické, ale spadají mezi daně spotřební. [52]

Obě země pojí rovněž úzká bilaterální spolupráce v oblasti životního prostředí, od roku 1996 formalizovaná Dohodou mezi vládami obou zemí o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí. Odlišné vnímání ekologických daní je patrné již z výše nastíněného přístupu obou zemí k ekologické daňové reformě. Zatímco v Německu panuje vysoké ekologické uvědomění obyvatelstva, v českých podmínkách jsou ekologické daně ve

třech ze čtyř případů³⁷ vnímány především jako nástroj sloužící ke zvyšování příjmů státního rozpočtu a nikoliv k ochraně životního prostředí. Dle mého názoru jedním z relevantních důvodů je nízká míra pozornost věnovaná této problematice ze strany státních institucí, což je patrné z obrázku č. 6. Toto je zapříčiněno i „abstraktností“ českého MŽP, které je většinou obyvatelstva velmi vzdáleno. V Německu je environmentální politika koordinována na centrální úrovni spolkovým ministerstvem životního prostředí, přičemž výkonnou složku v jednotlivých spolkových zemích pak představují zemská ministerstva, která díky svému lokálnímu aspektu dokáží centrální environmentální politiku přizpůsobit potřebám a podmínkám té dané spolkové země. Německý model je rovněž založen na podobném principu jako např. model japonské environmentální politiky. Dle mého názoru je toto způsobeno především obdobným geografickým členěním obou zemí. Obě politiky tak preferují systém regulací, iniciativ a různých podpor ve formě kompenzací, které mají za úkol iniciovat v cílových subjektech environmentální podvědomí. [34 str. 152] I z tohoto důvodu německé společnosti vnímají ekologické daně především jako nástroj, jímž mohou zlepšit životní prostředí a ne primárně jako státní restrikcí sloužící k získání dalších daňových příjmů.

Oblasti zájmů v oblasti environmentu jsou v ČR i SRN velmi podobné. Zaměřují se především na měnění se klima a ochranu ovzduší, možnosti využití obnovitelných zdrojů energie, podporu ekologicky šetrná produkce, vzdělávání v oblasti životního prostředí a v poslední době intenzivněji v oblasti nakládání s odpady. Rozdílné jsou však výsledky obou politik, kdy v rámci německé jsou zřejmé pozitivní dopady ekologických daní. Příkladem může být pokles emisí oxidu siřičitého o 90% za posledních 20 let. [53] V otázce již diskutovaného komunálního odpadu Německo zaujímá v rámci EU první místo z hlediska recyklace – 45% objemu odpadů je dále zpracováváno a nekončí na skládkách či ve spalovnách. Ačkoliv ČR dosahuje v průměrném množství vyprodukovaného komunálního odpadu na jednoho obyvatele lepších výsledků než SRN, míra recyklace těchto odpadů je na úrovni 14%, což je více než třikrát méně. [53] Zásadní krok podstoupilo Německo v roce 2011, kdy v rámci úspory energie a ochrany životního prostředí zcela přeorientovalo svoji energetickou

³⁷ Tuto skutečnost jsem zjistil na základě vlastního výzkumu, kdy téměř 75% respondentů uvedlo, že ekologické daně vnímá spíše jako nástroj pro získávání finančních prostředků do státního rozpočtu. Podrobněji viz kapitola 2.6.

koncepti odstoupením od jaderné energie. Oproti tomu Česká republika naopak plánuje rozšíření jaderných elektráren a rostoucí snaha o získávání více elektrické energie z jádra je rovněž patrná i z rekordních výsledků JE Temelín a JE Dukovany v roce 2012. [55]

Jak již bylo řečeno v kapitole 3.3 japonská environmentální politika je ve své podstatě velmi unikátní, jelikož je založena na specifických rysech tamější společnosti. Především vysoký stupeň uznávání autorit, vědomí národní odlišnosti a z toho vyplývající soudržnost, pracovitost a především velká ochota se vzdělávat, umožňují japonské vládě efektivním způsobem ovlivňovat celý proces ochrany životního prostředí. Státní intervence a regulace jsou tak v tomto prostředí přirozeně efektivní. [56]

System daní je v Japonsku značně odlišný od zemí EU a jednotlivé daně také nejsou vnímány ze stejného pohledu jako v Evropě.³⁸ Ekologické daně tak nelze jednoduše vymezit, ale je nutné zohlednit daně, které mají ekologický dopad. Zajímavý je i fakt, že centrální vláda provádí každý rok revizi celé daňové soustavy a pokud dopady některé daně nejsou odpovídající, dojde k její úpravě. Většinou jsou tyto zásahy minimální, ale jak již bylo výše řečeno, v loňském roce byla vláda nucena přistoupit k razantnější daňové reformě z důvodu krize jaderné energie. Kromě již zmíněného navýšení japonské obdoby evropské DPH, bude pro oblasti postižené touto katastrofou zaveden zvláštní režim výjimek, redukcí a kompenzací stávajících daňových povinností. Všechny tyto opatření mají pomoci nastartovat stagnující ekonomiku v prefekturách Iwate, Fukušima a Mijagi, které se nacházejí v bezprostřední vzdálenosti kolem poškozené jaderné elektrárny Fukushima Daiichi. Klíčové pro budoucnost jaderné energie v Japonsku bude veřejné mínění a především studie dopadů, které se ještě vyhodnocují. V současné době je však provoz všech jaderných elektráren dočasně pozastaven a Japonsko čerpá elektrickou energii částečně z alternativních zdrojů, ale především „dovozem“ z okolních států. Dle mého názoru však tento stav, především z ekonomických důvodů, není dlouhodobě udržitelný. Japonsko nemůže úplně odstoupit od jaderné energie jako například Německo, jelikož s ohledem na omezené přírodní

³⁸ Daň, která je v Evropě definována jako daň z přidané hodnoty principiálně odpovídá japonské spotřební dani apod.

zdroje i geografické umístění nemá jinou možnost, odkud efektivně čerpat energii pro svůj energeticky velmi náročný průmysl a přetechizovaný životní styl.

V celém japonském daňovém systému lze identifikovat následující okruh environmentálně působících daní. Japonsko představuje v současnosti světovou velmoc v automobilovém průmyslu, což je patrné i z relativně velkého počtu daní pokrývajících tuto oblast. Zatím co u „*Motor Vehicle Tax*“ a „*Automobile Tonnage Tax*“ se plánuje v tříletém výhledu zvyšování sazeb, „*Eco-car Tax*“ bude snižována, a to především z důvodu snahy vlády o ještě větší koncentraci na vozidla s co největším environmentálním účinkem. Již od roku 2002 využívá Japonsko i „*Petroleum and Coal Tax on Fossil Fuel*“, přičemž od roku 2012 je tato daň rozšířena i o tzv. „*Carbon Dioxide Tax of Global Warming Countermeasure*“. Důvodem tohoto opatření je snaha o redukci a kontrolu emisí CO₂, které mají nejhorší dopad na globální oteplování země. Jako poslední environmentálně účinnou daň v Japonsku, která přímo koresponduje i s jednou ekologických daní v ČR, jsem identifikoval tzv. „*Elektric Power Resources Development Tax*“, která postihuje energetické společnosti prodávající elektrickou energii. [57] [58] Celý daňový systém Japonska je složitější i v té situaci, že místní vlády si mohou navíc stanovovat vlastní místní daně (obdobu poplatků v ČR). Pro přehled je v Příloze B této práce patrná celá soustava tak, jak ji vymezuje japonské ministerstvo financí.³⁹

V závěrečné části této kapitoly bych ještě rád zmínil tzv. „*Environmental Performance Index*“, což je ukazatel výkonnosti z hlediska životního prostředí a environmentální ohleduplnosti, který se používá pro mezinárodní srovnávání. Výsledné hodnocení pro danou zemi je závislé na souhrnném bodovém ohodnocení z relevantních oblastí, které zobrazuje schéma v Příloze C této práce.

Následující tabulka uvádí pořadí České republiky, Německé spolkové republiky a Japonska dle tohoto indexu v porovnání roku 2012. Pro srovnání uvádím i země, které se nachází na první a poslední pozici:

³⁹ V tomto přehledu nejsou ještě zobrazeny všechny výše uvedené daně s environmentálními dopady, jelikož japonské ministerstvo financí nemá své webové stránky úplně aktuální.

Obrázek 9: Index výkonnosti v oblasti životního prostředí CR, SRN a Japonska.

Pořadí	Stát	Výše indexu - 2012
1.	Švýcarsko	76,69
11.	Německo	66,91
18.	Česká republika	64,79
23.	Japonsko	63,36
132.	Irák	25,32

Zdroj: [58], vlastní zpracování 2013.

Japonsko zaznamenalo z pohledu tohoto indexu značný propad, což je pravděpodobně důsledkem již zmíněné jaderné katastrofy v roce 2011. Je však otázkou, do jaké míry je tento index vypovídající, jelikož dle mého názoru nelze podle jedné metodiky a jedněch ukazatelů porovnávat všechny země světa. Každá má totiž jiné ekonomické, politické a geografické předpoklady, což tento index nezohledňuje.

5 PŘÍSTUP SPOLEČNOSTI DAIKIN INDUSTRIES CZECH REPUBLIC S.R.O. K ENVIRONMENTÁLNÍ POLITICE

Společnost Daikin Industries Czech Republic s.r.o. (DICz) je přední výrobce průmyslových klimatizací, ventilací a topení. Z vnitropodnikové politiky společnosti DICz a z celkového přístupu k ochraně životního prostředí je zřejmý japonský vliv a tendence mateřské společnosti Daikin Industries, Ltd., která sídlí v nejdůležitějším průmyslovém centru a zároveň třetím největším městě Japonska – Osace.

Mateřská společnost vytváří základní rámec a cíle environmentální politiky, přičemž jednotlivé dceřiné společnosti ve skupině dále dotváří a prosazují tyto cíle s ohledem na konkrétní podmínky a lokální předpoklady.⁴⁰ Mezi základní principy prosazované mateřskou společností patří především:

1. Snižování využívané energie a zdrojů na minimum, orientace na obnovitelné zdroje energie,
2. zvýšení recyklace a snížení množství odpadů,
3. snaha o maximální bezpečnost při správě využívaných chemických látek a orientace na ty, které mají nejnižší negativní dopad na životní prostředí,
4. vždy plně respektovat nejen globální environmentální legislativu, ale i veškeré lokální předpisy v jednotlivých zemích,
5. realizace pravidelných školení a vzdělávání v oblasti environmentu,
6. dobrá informovanost o environmentálních iniciativách a řízení, a to na všech úrovních organizace a rovněž vůči veřejnosti. [59]

Pozitivní vztah celé skupiny Daikin k ochraně životního prostředí je zřejmý i z interního programu s názvem „Green Heart Factory“, na jehož základě je každá dceřiná společnost hodnocena dle nastavených environmentálních kritérií. Tyto kritéria jsou v každé společnosti velmi důkladně sledována a na základě podrobných výsledků po konci fiskálního roku vyhodnocena mateřskou společností v Japonsku. Pokud daná dceřiná společnost dosáhla v daném roce uspokojivých výsledků a navržená preventivní

⁴⁰ DICz je pouze jedna ze společností v rámci skupiny Daikin Group, která zahrnuje téměř dvě desítky společností po celém světě.

opatření byla vhodně aplikována, obdrží tento certifikát, který je v rámci celé skupiny velmi prestižní.

DICz je již od roku 2005 úspěšně certifikována v systému environmentálního managementu dle normy ČSN EN ISO 14001. V loňském roce společnost rovněž získala výše zmíněný certifikát Green Heart Factory, který dokladuje dlouhodobý zodpovědný a efektivní přístup společnosti k ochraně životního prostředí. DICz detailně monitoruje svůj environmentální profil, který souvisí s klíčovými měřitelnými činnostmi společnosti. Pro tuto činnost má vlastní environmentální oddělení, jehož úkolem je neustálé zlepšování, inovace a tvorba opatření, které mají zlepšovat přístup společnosti k ochraně životního prostředí. Na základě výsledků z monitoringu pak každoročně stanovuje strategické environmentální cíle, jejichž naplňování je prioritou pro následující rok. V popředí zájmu pro rok 2013 je snižování spotřeby energií na vyrobenou jednotku a redukce množství produkováných odpadů. [60] Konkrétní environmentální cíle vymežila společnosti DICz pro rok 2013 následovně, přičemž nastavené hodnoty jsou zohledňovány k výsledným hodnotám předcházejícího fiskálního roku:

Obrázek 10: Konkrétní environmentální cíle DICz pro rok 2013.

Oblast	Cíl
Energie	snížení spotřeby elektrické energie o 2%
	snížení emisí CO ₂ o 2%
	snížení spotřeby zemního plynu o 2%
	snížení spotřeby vody o 2%
Odpady	snížení množství odpadu o 2%
Chemické látky	snížení počtu používaných chemických látek a prostředků o 0,5%

Zdroj: [61], vlastní zpracování 2013.

Ke každému výše uvedenému cíli je dále stanovena činnost, jejímž prováděním se má tento cíl dosáhnout. Mimo to je určena i zodpovědná osoba a především zdroje přidělené k plnění tohoto cíle.

Můj již výše analyzovaný průzkum jsem samozřejmě směřoval i do společnosti DICz. Pro tuto společnost je relevantním zdrojem elektrická energie a zemní plyn, čemuž odpovídají i jednotlivé ekologické daně, jejímž poplatníkem DICz je. Zavedení těchto

ekologických daní v ČR v roce 2008 způsobilo DICz nárůst výrobních nákladů, díky čemuž společnost přistoupila k zavádění úsporných opatření, které jsou stále patrné i z výše uvedených konkrétních cílů environmentální politiky. I v této návaznosti vybudovala společnost v Plzni nové výzkumné centrum, jehož úkolem je inovace technologických postupů a nových výrobních materiálů, které jsou mimo jiné i méně environmentálně škodlivé. V oblasti informovanosti problematiky ekologických daní je společnost na velmi vysoké úrovni, jelikož čerpá i z poznatků všech ostatních společností ve skupině Daikin Group. I z tohoto důvodu DICz předpokládá navyšování počtu i sazeb těchto daní, tak jak se stalo v ostatních zemích, kde má Daikin jiné dceřiné společnosti. Klíčové je však vnímání těchto daní, kdy DICz si plně uvědomuje svoji pozici „znečišťovatele“ a placení těchto daní chápe jako relevantní povinnost za možnost využívat přírodní zdroje ČR a projev alespoň částečné spoluúčasti na ochraně životního prostředí.

6 ZÁVĚR

Daňová i environmentální problematika jsou oblasti, které se přímo a každodenně dotýkají všech obyvatel České republiky i celého světa. I z tohoto důvodu doufám, že moje práce naplnila hlavní cíl stanovený v úvodu a poskytla komplexní přehled nejen o daňové soustavě a environmentální politice ČR, jakož i Německa, resp. Japonska, ale zobrazila i vzájemné vazby, klíčové diference a především propojení do praxe.

Ačkoliv progres ekologickech daní není z pohledu poplatníků příznivá, jelikož se v následujících letech předpokládá pravidelné zvyšování této daňové zátěže, každý z nás může tento proces ovlivnit. Jak již bylo řečeno, primárním důvodem zavádění ekologických daní je vládní snaha o kompenzaci za znečišťování životního prostředí. Pokud se tedy každý z nás, ať už na úrovni podnikatelské či osobní sféry, bude snažit o minimalizaci všech činností mající negativní dopad na životní prostředí, lze efekt tohoto procesu dementovat, což by mělo vést naopak k postupnému snižování environmentální daňové povinnosti. Jakkoliv je tato prognóza reálná, minimálním efektem bude vždy „alespoň“ zlepšení či další nepoškozování životního prostředí, což pro každého z nás přináší dostatečný přínos.

Současný vývoj ochrany životního prostředí a také ekologické daňové reformy, jako procesu, jímž se realizují ekonomického nástroje, je dle mého názoru nedostatečný v porovnání se zhoršujícími se environmentálními podmínkami, a to především ve velkých městech. Klíčové pochybení je zřejmé ze strany státního aparátu, který nedostatečným způsobem informuje obyvatelstvo i podnikatelský sektor především o funkci a důvodu ekologických daní. Díky tomuto nekoordinovanému přístupu je tak veřejné smýšlení o ekologických daních spíše negativní, jelikož jsou vnímány především jako způsob, kterým se vláda snaží o naplnění deficitního státního rozpočtu. Pokud by se tento obraz změnil, věřím, že by se změnil i přístup veřejnosti k ochraně životního prostředí.

Doufám tedy, že následující vývoj environmentální politiky České republiky se bude i nadále přibližovat např. německému modelu, a to nejen z pohledu ekologických daní, ale především z pohledu zlepšujícího se životního prostředí kolem nás.

7 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Druhy daňových sazeb v ČR.....	14
Obrázek 2: Daňové výnosy ČR za rok 2012.....	17
Obrázek 3: Daňová soustava v ČR v roce 2013.	18
Obrázek 4: Vývoj sazby DPPO v letech 1993 - 2013.....	21
Obrázek 5: Srovnání aktuálních sazeb DPH v ČR, SRN a Japonsku.	27
Obrázek 6: Procentuální zastoupení jednotlivých informačních zdrojů.	34
Obrázek 7: Dopady ekologických daní na podnikatelský sektor.....	35
Obrázek 8: Názor podnikatelského sektoru na další vývoj EDR.....	35
Obrázek 9: Index výkonnosti v oblasti životního prostředí ČR, SRN a Japonska.	55
Obrázek 10: Konkrétní environmentální cíle DICz pro rok 2013.	57

8 SEZNAM POUŽÍTYCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
DICz	Daikin Industries Czech Republic s.r.o.
EDR	Ekologická daňová reforma
EIA	Environmental Impact Assessment (v překladu: vyhodnocení vlivů záměrů na životní prostředí)
EMS	Environmental Management System (v překladu: systém environmentálního managementu)
EMAS	Eco-Management and Audit Scheme (v překladu: systému environmentálního řízení a auditu)
EU	Evropská unie
EUR	Zkratka měny euro
HDP	Hrubý domácí produkt
JE	Jaderná elektrárna
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
MFČR	Ministerstvo financí České republiky
MŽP	Ministerstvo životního prostředí České republiky
OECD	Organisation for Economic Co-Operation and Development (v překladu: Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj)
SEA	Strategic Environmental Assessment (v překladu: vyhodnocení vlivů koncepcí a územně plánovacích dokumentací na životní prostředí)
SRN	Spolková republika Německo
SPŽP	Státní politika životního prostředí
USA	Spojené státy americké
ŽP	Životní prostředí

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] STARÝ, Marek. *Dějiny daní a poplatků*. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, 207 s., ISBN: 978-80-87109-15-1
- [2] BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 188 s., ISBN: 978-80-7400-801-6
- [3] BONĚK, Václav a kol. *Lexikon daňové pojmy*. Ostrava: Sagit, 2001, 626 s., ISBN: 80-7208-265-5
- [4] JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, MRKÝVKA, Petr a TOMAŽIČ, Ivan a kol. *Finanční a daňové právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 525 s., ISBN: 978-80-7380-155-7
- [5] MRKÝVKA, Petr a kol. *Finanční právo a finanční správa*. 2. díl. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 381 s., ISBN: 80-210-3579-X
- [6] PAVLÁSEK, Vlastimil, HEJDUKOVÁ, Pavlína a KUNEŠOVÁ, Hana. *Veřejné finance a daně*. 2. vydání. Plzeň: Nava, 2009. 224 s., ISBN: 978-80-7211-329-3
- [7] ManagementMania.com. [online] Daňová soustava ČR. [cit 20.10.2012] Dostupné z: <<https://managementmania.com/cs/danova-soustava-cr>>
- [8] ŠIROKÝ, Jan. *Daňová teorie s praktickou aplikací*. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, 301 s., ISBN: 978-80-7400-005-8
- [9] KUBÁTOVÁ, Květa a VÍTEK, Leoš. *Daňová politika: teorie a praxe*. Praha: Codex Bohemia, 1997. 259 s., ISBN: 80-85963-23-X
- [10] Corporate and Indirect Tax Survey 2011. [online] [cit 15.11.2012] Dostupné z: <<http://www.kpmg.com/CZ/cs/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Press-releases/Documents/KPMG-Corporate-and-indirect-tax-survey.pdf>>
- [11] *Novinky.cz*. [online] Praha: Japonské firmy už v Česku proinvestovaly 100 miliard, [cit 18.11.2012] Dostupné z <<http://www.novinky.cz/ekonomika/125165-japonske-firmy-uz-v-cesku-proinvestovaly-100-miliard.html>>
- [12] *CzechInvest - Agentura pro podporu podnikání a investic*. [online] Praha: Přes 160 japonských firem na dnešních Česko-japonských technologických dnech, [cit

- 05.12.2012] Dostupné z: <<http://www.czechinvest.org/pres-160-japonskych-firem-na-dnesnich-cesko-japonskych-technologickych-dnech>>
- [13] *Finance.cz*. [online] Plzeň: Japonský Daikin buduje v Plzni výzkumné centrum za 300 milionů Kč, [cit 10.12.2012] Dostupné z: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/365791-japonsky-daikin-buduje-v-plzni-vyzkumne-centrum-za-300-milionu-kc/>>
- [14] *BusinessInfo.cz - Oficiální portál pro podnikání a export*. [online] Praha: Příliv zahraničních investic do Evropy roste navzdory krizi eurozóny, [cit 15.12.2012] Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/priliv-zahranicnich-investic-do-evropy-roste-navzdory-krizi-eurozony-19665.html>>
- [15] *Aktuálně.cz*. [online] Praha: Kučera: Změny daní prošly vládou. Přečtěte si, co vás čeká, [cit 18.4.2013] Dostupné z: <<http://aktualne.centrum.cz/finance/penize/dane/clanek.phtml?id=777197>>
- [16] *Europa.eu - Přehledy právních předpisů EU*. [online] Směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty, [cit 13. 4. 2013] Dostupné z: <http://europa.eu/legislation_summaries/taxation/131057_cs.htm>
- [17] *Českapozice.cz - Informace pro svobodné lidi*. [online] Praha: Hýbl: Japonská „DPH“ se zvýší do roku 2015 na dvojnásobek, [cit 16.4.2013] Dostupné z: <<http://www.ceskapozice.cz/byznys/ekonomika/japonska-%E2%80%9Edph%E2%80%9C-se-zvysi-do-roku-2015-na-dvojnásobek>>
- [18] *Evropská komise*. [online] VAT Rates Applied in the Member States of the European Union, [cit 16.04.2013] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf>
- [19] *Celní správa ČR*. [online] Spotřební daně, [cit 16.4.2013] <<https://www.celnisprava.cz/cz/dane/spotrebni-dane/Stranky/default.aspx>>
- [20] *Nova.cz*. [online] Změny v roce 2013: Kuřáci budou platit víc, zemědělci ani vinaři zatím ne, [cit 18.4.2013] Dostupné z: <<http://tn.nova.cz/zpravy/na-vasi->

strane/zmeny-v-roce-2013-kuraci-budou-platit-vic-zemedelci-ani-vinari-zatim-
ne.html>

- [21] *EUR-Lex - Přístup k právu Evropské unie*. [online] Směrnice Rady 2003/96/ES, [cit 15.4.2013] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0096:cs:HTML>>
- [22] HRUŠKA, Zdeněk. *Vliv dopadu ekologických daní na domácnosti v České republice*. Mezinárodní Masarykova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky, Hradec Králové, 2011. ISBN 978-80-904877-7-2
- [23] *EUR-Lex - Přístup k právu Evropské unie*. [online] Směrnice Rady 2004/74/ES, [cit 10.4.2013] Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0074:CS:HTML>>
- [24] HRUŠKA, Zdeněk., DVOŘÁKOVÁ, Lilia. *Ekologické daně jako nástroj omezování negativních externalit*. In Sborník příspěvků Mezinárodní Masarykovy konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky 2012, Hradec Králové: Magnanimitas, 2012, 6s, ISBN 978-80-905243-3-0
- [25] Centrum pro otázky životního prostředí. [online] Principy a harmonogram ekologické daňové reformy [cit. 25.4.2013] Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/ekoreforma/EDR/Koncepce_EDR-20070104.pdf>
- [26] SVÁTKOVÁ, Slavomíra. *Spotřební a ekologické daně v České republice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 300 s., ISBN: 978-80-7357-443-7
- [27] TOŠOVSKÁ, Eva, a kol. *Makroekonomické souvislosti ochrany životního prostředí*. Praha: C. H. Beck, 2010, 196 s., ISBN: 978-80-7400-308-0
- [28] *Český statistický úřad*. [online] Praha: Statistická ročenka ČR 2012, [cit. 25.4.2013] Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/0001-12-r_2012>
- [29] *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR*. [online] Zpráva k návrhu zákona o státním rozpočtu ČR na rok 2013, [cit 25.4.2013] Dostupné z: <<https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&ved=0CEwQFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.psp.cz%2Fsqw%2Ftext%2Ffor>>

ig2.sqw%3Fidd%3D123469&ei=vTp9UaL_C4vn4QTG94GQAw&usg=AFQjCN
GQ6QD3enCFiddXKKN6NR6HrT6-zg>

- [30] MENG, Sam., SIRIWARDANA, Mahinda., McNeill, Judith. The Environmental and Economic Impact of the Carbon Tax in Australia. *Environmental and Resource Economics*, 2012, ISSN: 0924-6460
- [31] *All for Power*. [online] Praha: Vecka: Uhlíková daň má být v Česku už za rok, [cit 25.4.2013] Dostupné z: <http://www.allforpower.cz/UserFiles/files/2011/AFP_KOMPLET_05_12-13.pdf>
- [32] NĚMCOVÁ, Petra., KOTECKÝ, Vojtěch. *Ekologická daňová reforma - Impuls pro modernizaci ekonomiky*. Brno: Hnutí duha, 2008, 40 s., ISBN: 978-80-86834-25-2
- [33] EKINS, Paul., SPECK, Stefan. *Environmental Tax Reform*. New York: Oxford University Press, 2011, 371 s., ISBN: 978-0-19-958452-5
- [34] LISA, Aleš., PÁNA, Lubomír. *Environmentální politika*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2012, 179 s., ISBN: 978-80-87472-16-3
- [35] *EnviWiki - platforma vzdělávání v oblasti ŽP a udržitelného rozvoje*. [online] Environmentální politika, [cit 21.4.2013] Dostupné z: <http://www.enviwiki.cz/wiki/Environment%C3%A1ln%C3%AD_politika>
- [36] *CENIA - Česká informační agentura životního prostředí*. [online] Profil organizace. [cit 19.4.2013] Dostupné z: <<http://www1.cenia.cz/www/o-cenia/profil-organizace>>
- [37] *Stálá mise ČR při OECD v Paříži*. [online] Základní informace o OECD, [cit 19.4.2013] Dostupné z: <<http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/index.html>>
- [38] *Wikipedie - otevřená encyklopedie*. [online] Vyhodnocení vlivů na životní prostředí, [cit 19.4.2013] Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/EIA>>
- [39] SOUKOPOVÁ, Jana a kol. *Ekonomika životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 330 s., ISBN: 978-80-210-5644-2

- [40] CENIA - Česká informační agentura životního prostředí. [online] Státní politika ŽP ČR 2012-2020, [cit 19.4.2013] Dostupné z: <http://portal.cenia.cz/eiasea/download/SEA_MZP116K_navrh_1.pdf>
- [41] JÍLKOVÁ, Jiřina a kol. *Poplatky k ochraně životního prostředí a jejich efektivnost*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, 135 s, ISBN: 80-7379-002-5
- [42] *EnviWeb*. [online] Praha: Environmentální účetnictví a udržitelný rozvoj, [cit 21.4.2013] Dostupné z: <<http://www.enviweb.cz/eaccounting>>
- [43] *Výkladový slovník životního prostředí a udržitelného rozvoje*. [online] Ekolabeling, [cit 21.4.2013] Dostupné z: <<http://slovník.ekopolitika.cz/e.shtml#ekolabeling>>
- [44] TOMŠÍK, Karel. *Evropská integrace a environmentální ekonomika*. 6. vydání, Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2012, 12 s., ISBN: 978-80-213-2309-4
- [45] *Centrum pro otázky životního prostředí UK*. [online] Souhrn návrhu 6. EAP Evropské unie, [cit 22.4.2013] Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/6EAP/souhrn_navrhu_6AP.htm>
- [46] *Stálé zastoupení České republiky při Evropské unii*. [online] Jak bude EU chránit životní prostředí?, [cit 22.4.2013] Dostupné z: <http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/evropska_unie/zivotni_prostredi/-zastupitelske_urady-representation_brussels-publish-cz-evropska_unie-zivotni_prostredi-jak_bude_eu_chranit_zivotni_prostredi.html>
- [47] IMURA, Hidefumi., SCHREURS, Miranda A. *Environmental Policy in Japan*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2005, 259 s., ISBN: 1-84542-370-4
- [48] CRUZ, Wilfrido., FUKUI, Koichiro., WARFORD, Jeremy. *Protecting the global environment: initiatives by Japanese business*. Washington: World Bank, 2002, 132 s., ISBN: 0-8213-5122-2
- [49] *EKO VIS MŽP. Informační zpravodaj*. [online] Stříbrná: Ekologický monitor. Krátké zprávy ze zahraničních periodik. Rozdíl v environmentální politice

- Německa, Usa a Japonska. [cit 22.4.2013] Dostupné z: <<http://www.mzp.cz/ris/vis-edice.nsf/5262baa1b2012f9cc125723b003a63ed/a148bedc168e1446c1257419002c2760?OpenDocument&ExpandSection=1>>
- [50] *Wikipedia - Die Freie Enzyklopädie*. [online] Ökosteuer (Deutschland), [cit 26.4.2013] Dostupné z: <[http://de.wikipedia.org/wiki/%C3%96kosteuer_\(Deutschland\)](http://de.wikipedia.org/wiki/%C3%96kosteuer_(Deutschland))>
- [51] HRUŠKA, Zdeněk. *Geneze a vývoj ekologického zdanění v České republice a ve Spolkové republice Německo*. Trendy v podnikání 2011, Plzeň, 2011, ISBN 978-80-261-0051-5
- [52] *Ministerstvo životního prostředí ČR*. [Online] Ochrana životního prostředí v Německu, [cit 28.4.2013] Dostupné z: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/spoluprace_s_evropskymi_staty/\\$FILE/oeu-Nemecko-110905.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/spoluprace_s_evropskymi_staty/$FILE/oeu-Nemecko-110905.pdf)>
- [53] *EurActiv*. [online] ČR více recykluje, i tak ale v celé EU příliš mnoho odpadu končí na skládkách, [cit 28.4.2013] Dostupné z: <<http://www.euractiv.cz/print-version/clanek/eurostat-cr-recykluje-stale-vic-v-cele-unii-vsak-zatim-velke-mnozstvi-odpadu-konci-na-skladkach-009762>>
- [54] *Patria online*. [online] ČEZ: Temelín i Dukovany letos pravděpodobně vyrobí rekordní množství elektřiny, [cit 29.4.2013] Dostupné z: <<http://www.patria.cz/zpravodajstvi/2213526/cez-temelin-i-dukovany-letos-pravdepodobne-vyrobi-rekordni-mnozstvi-elekriny.html>>
- [55] *Finexpert.cz*. [online] Daně v Japonsku, [cit 29.4.2013] Dostupné z: <<http://finexpert.e15.cz/dane-v-japonsku>>
- [56] *Ministry of Finance Japan*. [online] FY2012 Tax Reform (Main Points), [cit 29.4.2013] Dostupné z: <http://www.mof.go.jp/english/tax_policy/tax_reform/fy2012/tax2012a.pdf>
- [57] OTSUKA, Masatami., OTSUKA, Ichiro., NAKATANI, Eiichiro. *Tax Law in Japan*. 2. vydání. New York: Kluwer Law International, 2006, 362 s., ISBN: 90-411-2559-0

- [58] *Yale University - Environmental Performance Index*. [online] EPI Rankings, [cit 28.4.2013] Dostupné z: <<http://epi.yale.edu/epi2012/rankings>>
- [59] *Daikin Industries Ltd*. Environmental Policy & Objectives. Interní dokument
- [60] *Daikin Industries Czech Republic s.r.o.* Výroční zpráva ochrany životního prostředí za rok 2012. Interní dokument
- [61] *Daikin Industries Czech Republic s.r.o.* Cíle EMS pro rok 2013. Interní dokument

10 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Tematické oblasti a jednotlivé priority SPŽP ČR 2012-2020.

Příloha B: Přehled daňových povinností v Japonsku.

Příloha C: EPI Methodology: Indicators.

Příloha A: Tematické oblasti a jednotlivé priority SPŽP ČR 2012-2020.

TEMATICKÁ OBLASTI	PRIORITA
1. Ochrana a udržitelné využívání zdrojů	1.1. Zajištění ochrany vod a zlepšování jejich stavu
	1.2. Prevence a omezování vzniku odpadů a jejich negativního vlivu na životní prostředí, podpora jejich využívání jako náhrady přírodních surovin
	1.3. Ochrana a udržitelné využívání půdního a horninového prostředí
2. Ochrana klimatu a zlepšení kvality ovzduší	2.1. Snižování emisí skleníkových plynů a omezování negativních dopadů klimatické změn
	2.2. Snížení úrovně znečištění ovzduší
	2.3. Efektivní a přírodě šetrné využívání obnovitelných zdrojů energie
3. Ochrana přírody a krajiny	3.1. Ochrana a posílení ekologických funkcí krajiny
	3.2. Zachování přírodních a krajinných hodnot
	3.3. Zlepšení kvality prostředí v sídlech
4. Bezpečné prostředí	4.1. Předcházení rizik
	4.2. Ochrana prostředí před negativními dopady krizových situací způsobenými antropogenními nebo přírodními hrozbami

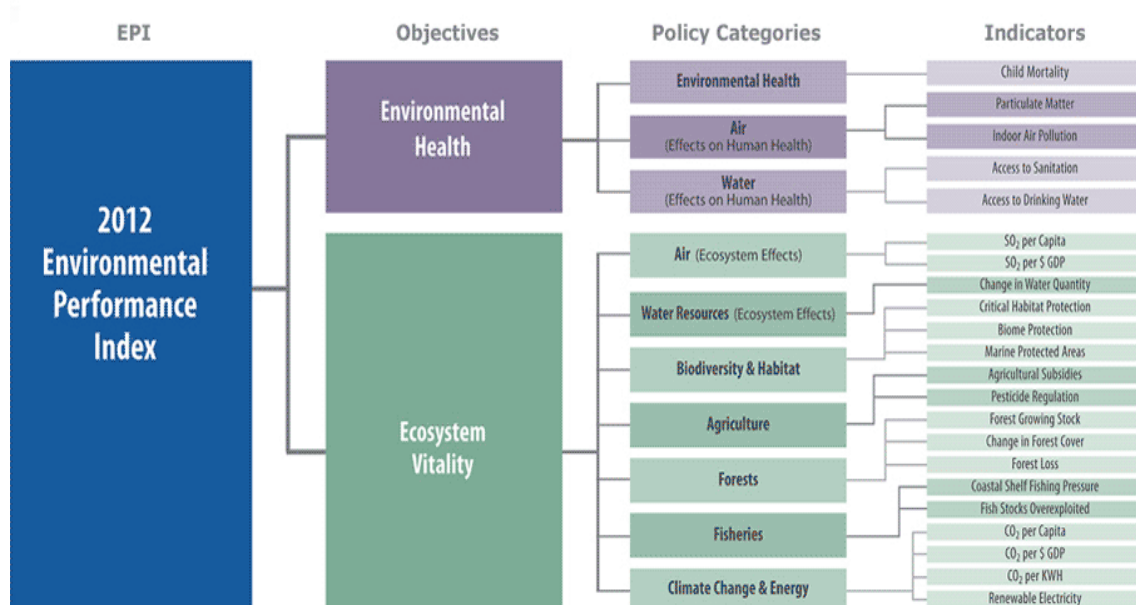
Zdroj: Státní politika životního prostředí ČR 2012-2020, vlastní zpracování 2013.

Příloha B: Přehled daňových povinností v Japonsku.

	National Taxes	Local Taxes		National Taxes	Local Taxes
Income-based taxation	individual income tax *	individual inhabitants tax *	Consumption-based taxation	consumption tax	local consumption tax
	corporation tax *	individual enterprise tax *		liquor tax	prefectural tobacco tax
Property-based taxation	inheritance tax and gift tax *	corporation inhabitants tax *	tobacco tax	gasoline tax	municipal tobacco tax
	land value tax *	corporation enterprise tax *	aviation fuel tax	liquefied petroleum gas tax	light oil delivery tax
	stamp tax	real property acquisition tax	petroleum tax	motor vehicle tax	automobile acquisition tax
	registration and license tax	property tax *	custom duty	tonnage duty	special local consumption tax
		city planning tax *	local road tax	special tonnage due	golf course utilization tax
	special landholding tax *	promotion of power	resources development tax	bathing tax	
	others	mine-lot tax *		automobile tax *	
				light vehicle tax *	
				mineral product tax *	
				hunters' registration tax *	
				hunting tax *	
				mine-lot tax *	

Zdroj: Ministry of Finance Japan. Dostupné z: http://www.mof.go.jp/english/tax_policy/tax_system/japanese_tax_system_1999/zc001b03.htm.

Příloha C: EPI Methodology: Indicators.

Zdroj: Yale University – Environmental Performance Index. Dostupné z: <http://epi.yale.edu/epi2012/methodology>.

11 ABSTRAKT

NACHTMAN, L. *Ekologické daně jako nástroj environmentální politiky státu*.
Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 70 s., 2013

Klíčová slova: ekologická daň, environmentální politika, životní prostředí, ekologická daňová reforma

Tato bakalářská práce nese název „*Ekologické daně jako nástroj environmentální politiky státu*“. V teoretické části práce byla detailně zpracována česká daňová soustava, přičemž důraz byl kladen především na ekologické daně, proces jejich implementace do systému a jejich dopady na podnikatelský sektor. V návaznosti na tyto daně byla zpracována kapitola věnující se velmi podrobně české environmentální politice, přičemž následně byla pro srovnání provedena komparace s environmentální politikou Evropské unie a Japonska. Třetí shrnující část analyzuje ekologické daně v Německu a Japonsku v kontextu popsanych environmentálních politik. Závěrečná část popisuje předcházející teoretickou problematiku na konkrétním příkladu japonské výrobní společnosti. Při zpracování této práce byla použita široká škála českých i zahraničních zdrojů, čímž byl eliminován případný zkreslený pohled na danou problematiku. Hlavním cílem práce je poskytnutí komplexního přehledu o problematice ekologických daní v kontextu daňové soustavy a environmentální politiky.

12 ABSTRACT

NACHTMAN, L. *Ekologické daně jako nástroj environmentální politiky státu*.
Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 70 s., 2013

Key words: ecological tax, environmental policy, environment, ecological tax reform

The topic of this bachelor's thesis is „*Environmental taxes as an instrument of State environmental policy*“. In theoretical part was described Czech taxation system, large emphasis was placed on ecological taxes, the process of implementation and their impacts on enterprise sector. In continuity of these taxes is described chapter engaging Czech environmental policy comparing with environmental policy of European Union and Japan. Third summarizing chapter analyze ecological taxes in Germany and Japan in context of described environmental policies. The final part defines theoretical knowledge on specific example of Japan production company. By processing this thesis was applied many Czech and foreign sources of knowledge, that eliminated possible one-way view on resolved problems. Main goal of this thesis was based on providing comprehensive overview of ecological taxes in context of taxation system and environmental policy.